

MIHAI SPORIȘ

**AMPRENTE ÎN MARMURA
ISTORIEI**

Editura ALMAROM Râmnicu Vâlcea – 1997

UN FILOZOF-POET ÎN AGORA

Apariția acestui volum nu-i va găsi în totalitate nepregătiți pe cititori, întrucât Mihai Sporiș este prezent de ani de zile în publicistica vâlceană și nu numai. Strânse, însă, în volum, o parte din eseurile publicate și multe altele, inedite, ni-l relevă pe unul dintre cei mai cultivați, profunzi și originali esești ai noștri din ultimii ani. Facem această afirmație-apreciere categorică, cu intenția declarată de a-l șoca pe cititor, pentru ca acesta îmboldit din urmă de nemilosul timp sau obosit de citirea atâtor cărți nu scrise, ci "comise", să nu se grăbească, ci să zăbovească mai mult și a. atent asupra acestor minunate flori de gândire și simțire românească.

La fel ca la dansurile noastre populare, pe care autorul le consideră "nobile trăiri ordonate", vibrația sufletului său sensibil se multiplică fecund și devine un joc al spiritului și inimii deopotrivă, vizând o gamă largă de domenii și preocupări. Indiferent, însă, dacă abordează etosul nostru popular, probleme ecologice sau social-politice, Mihai Sporiș o face întotdeauna cu har și pasiune, fiind convins de ceea ce spune și, de aceea, convingător.

Artist adevărat, el nu explică, pur și simplu, etosul românesc; profund cunoscător al acestuia, el pare a-l re-crea: gândul său, de care se lasă purtat, "pe urmele simțirii noastre românești", trezește la viață, ca un flux-elixir miraculos, istoria noastră multimilenară și o face să vibreze sub ochii noștri, nu prin descrieri de mulțimi și războaie, ci prin ceea ce are ea mai adânc și mai frumos: trăsături, tradiții, idealuri morale etc.

Om al naturii prin profesia sa, inginerul Mihai Sporiș nu evocă și nu invocă, în demersul său artistic, documente scrise sau "cronice bătrâne". Călător neobosit prin timpul și spațiul nostru mioritic, mândru de neamul căruia îi aparține (spre deosebire de ațâți apatrizi și "cetățeni universali"!), el ne conduce pertinent și autoritar pe mirifica hartă a țării și ne dă, fără a cădea în didacticism, o mult așteptată și cuvenită lecție (reluând unele idei și riscând uneori să-și obosească "elevii"!).

Asemenea eroilor lui Sadoveanu, cel din "Creanga de aur" și

ai lui Vasile Voiculescu, Mihai Sporiș înțelege graiul mut al pietrelor și munților, al pădurilor, al șesurilor și izvoarelor noastre; "arheolog" modern și înzestrat, el citește urmele "în alb și negru", lăsate de strămoși în spațiul lor. Din aceste urme, el scoate sensuri filozofice adânci, pe care le strigă sau numai le murmură generațiilor viitoare.

"Retrăiesc clipa devenirii poporului ce-l port în mine

- spune autorul - și mă cuprind suferințe fără număr"

("Suferința românească").

Atunci când poposește în agora realităților social-politice, scriitorul-filozof se arată preocupat de noțiuni-idealuri morale fundamentale: adevăr, dreptate (socială) etc.

Uneori eseurile se întrepătrund cu reportajele literare de cea mai bună factură (amintind, pe alocuri, chiar de maestrul Geo Bogza), alteori avem în față reportaje adevărate.

I se întâmplă autorului nu o dată, ca slovele să i se pară puține ori sărace, mai ales atunci când ideea e stufoasă și nuanțele ei vin în cascade. în asemenea situații, scriitorul aglomerează sinonime, determinantele se succed cu iuțeală, binoamele filozofice recurg la perechi apozitionale, de regulă nedespărțite prin liniuță: "ascensiunea cunoștere", "omul cuget", "blestemul timp", "ciocârlie libertate", "curgere spirală"

Influențele în plan filozofic sau literar sunt puse, de cele mai multe ori, în text: Rousseau, Sartre, Camus, Noica etc. Alteori, ele se ghicesc în frază, ca de exemplu în această nichitiană "zicere": "Urmele sunt semințele - întotdeauna germinate care rodesc trecute mângâieri de soare, în trecute frunze". în ansamblu, însă, el tinde spre un limbaj artistic personal.

în același timp, Mihai Sporiș este și un poet de talent, fraza sa fiind surprinzător de bogată în metafore și alte figuri de stil. Iată o mostră": "Coboară seninul din creștet de munte în pâraie de cristal spre trupul unui Olt care are în numele său vechi, Alutus, virtutea cântecului de lăută și a altarului cu alt fel de iluminări".

Fericită întâlnire de idee, simțire și muzică a îmbinării cuvintelor!

Ion SOARE

„TORNA, TORNA, FRATRE”

Munți, câmpii, dealuri, râuri, toate curg, își schimbă înfățișarea, o dată cu rotirea soarelui, o dată cu alergarea veacurilor.

Oamenii, simțirea lor, sunt dintotdeauna în sânul lucrurilor ce îi determină. Rostirea în graiul de ieri, mierea maternă, curge într-o matcă proprie, care niciodată nu-i lipsită de obstacole. Vorbim mulți în graiuri românești, pentru că mama noastră ne-a legănat, ne-a mângâiat, ne-a dojenit într-o vorbă pe care am deprins-o în pruncie, chiar înaintea mersului.

Vorbim cu repeziciune, în tonalități înalte, acolo unde, în soarele Olteniei, natura a odrăslit ardeii iute, după firea locului. Vorbim domol, foarte așezat, precum vălurirea dulce a podișului transilvan, în care nici Mureșul nu se încumetă la alt pas, acolo unde ardeleanul, deprins cu răbdarea suferinței, a rămas molcom, dar cu atât mai tenace.

Vorbim cu o anume adiere de Crivăț în glas, totuși călduros, în partea Moldovei, unde "ș"-ul intră în amprenta sonoră, imposibil de șters, de la primele articulări. Banatul dinspre partea de intrare a Dunării își trădează în glas clipocitul undelor. Muntenia, Dobrogea, Bucovina, toate își pun amprenta unui ceva anume pentru ca, în ciuda unității lingvistice, să poată individualiza, identifica, și numai după felul rostirii unui înțeles comun, parte din rădăcina cu care s-a alimentat limba, trăindu-și viața în aceste locuri.

Viața unei limbi plătește tributuri pentru dreptul de-a fi rostită, pentru ca rugăciunile mântuitoare să fie rostite în slova sa. Plătește pentru dreptul de-a fi scrisă, de-a fi scrisă frumos, pentru dăinuirea operei. Viața limbii își adună veacurile, cu atât mai multe, cu cât opuri mai multe, fără preget, lucrează la forma ei frumoasă, cu cât, în lipsa grafiei și-a creat opere în rostirea orală, căci limba română are un

folclor în care toată simțirea noastră de bucurie, de nenorocire, de zile albe, sau negre, capătă trăire frumoasă.

Limba română a plătit tributul însingurării în oceanul slav, pentru a rămâne purtătoare de cuvânt despre suferința unui popor blând care, nelepădându-și vatra, nu putea să-și înstrăineze cântul ciocârliei, doina iubirilor tainic cuminecate, balada faptelor; exemplu pentru nepierirea eroicului, bocetul parastaselor - cea mai trăită formă întru pomenire veșnică a eroilor - întotdeauna părinți, bunici, străbunici ai noștri.

Limba română nu putea lăsa nestematele de înțelepciune și de frumusețe, din comoara noastră de proverbe, fără sensul lor tainic, care numai în matca graiului limpede de izvor își poate arăta haina de sărbătoare. Tributul a fost plătit, întotdeauna în lucruri, de bunăvoie, sau silnic, dar niciodată nu ne-au putut fi smulse comorile purtate în sufletele noastre, care rodeau în fiecare generație sub același soare, în același lut, în aceeași simțire românească.

Nici rătăcirea capitalei ortodoxiei de la Constantinopol la Moscova, sau Kiev, cu introducerea slavonei în biserică și în buchea cazaniilor, nu ne-a putut rătăci de simțirea latină. Dumnezeu acestor meleaguri simte, a simțit dintotdeauna românește, așa se face că ofrandele primite sunt roadele acestor locuri, iar rugăciunile nu pot avea nici un ecou în altă limbă, decât în cea română. Participarea zeilor la marile înțeleștări troiene este cunoscută; victoria românilor în marile lor înțeleștări de acasă a fost determinată de prezența lui Dumnezeu în sufletul fiecăruia, în fiecare loc, pentru că clopotul tuturor deșteptărilor bate dinspre clopotnițe îndumnezeite, primenind continuu forța credinței și a dreptului natural celui plămădit din lutul în care înaintașii au udat cu sângele lor permanenta rodire a viței.

Nu puteau "secera și ciocanul" - însemne care au înstrăinat sub simbol politic două nobile faceri - să impună sub stindardul ateismului "eliberator" renunțarea la botez, la cununie și la alte taine pe care creștinismul românesc le-a

îmbrățișat o dată cu limba, pe vremea când apostolul Andrei propovăduia pe aceste meleaguri în graiul locului, pentru ca azi să fim ceea ce suntem.

Au fost rătăcirii și mai sunt. Rătăcirii sufletești, determinate de înstrăinarea simțirii, ca rod al deștelenirii, prigoanei, pârjolirilor.

Au fost rătăcirii cu întoarceri. Ce bucurie mare produce întoarcerea în sânul casei! Ce bucurie mare a fost la întoarcerea "fiului risipitor"!

Pentru întoarcere, este nevoie să fie găsit drumul, calea de întoarcere. Drumul nu este de pulbere, nu este autostradă, este drumul interior al simțirii, cu firul de iarbă din bătătură, cu străbunicul care a durat cetăți de apărare și biserici de rugă, este drumul regăsirii marilor descălecători de limbă: Eminescu Alecsandri, Sadoveanu, Mateevici, Donici, Eliade, Șincai, Văcărescu și mulți alții; este drumul spre simțirea marilor eroi ai neamului: Mircea, Iancu, Vlad, Ștefan, Rareș, Mihai și toți ceilalți.

Este un drum în simțire în care centrul este o inimă cu bătaia, aceeași de veacuri, pulsând același sânge, aceeași pătimașe dorințe, aceeași chemare:

"Torna, torna, fratre".

PERMANENȚA... EMINESCU!

Când ai ceva de spus, o poți face repede și concis și rămâi în eternitatea lucrurilor bine făcute. Așa s-a întâmplat cu W. Amadeus Mozart, Evariste Galois, Ciprian Porumbescu, Mendelssohn Bartholdy, Nicolae Labiș, cu mulți alții. "Clipa cea repede" a lui Eminescu, dintre 1866 și 1883 a stat sub semnul geniului. Steaua cu noroc a limbii române, în căutarea unui "sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă", a prins a se ridica scânteie în Ipoteștiul anului 1850 ianuarie 15, pentru ca în 1883 să strălucească Luceafăr pe bolta unei "patrii limbă" ca o grădină înflorită ce-și va savura parfumurile, frumusețile, mlădierile sonore, încă mult după norocul unui rod așteptat.

Ne minunăm și suntem fericiți toți contemporanii "patriei limbă" pentru care, cu adevărat Mihai Eminescu, învățând nemurirea, este printre noi geniu.

A venit la ceasul nevoii, după ce de sute de ani otomanul n-a reușit să-l turcească pe îndărătnicul ghiaur creștin, după ce Fanarul n-a reușit să ne grecească în truda-i zeloasă, după ce osârdia slavonei din cărțile și liturghia bisericii n-au reușit să înfrângă limbajul viu, plin de vigoare, al țaranului "țării pământ" *de la Nistru pân' la Tisa*, din munții și șesurile unei oralități ce ritmau în concretul atemporal al unui fel de a fi inconfundabil. A venit când căutările unor luminați cărturari dădură greș, în buna lor intenție de primenire a limbii, cu italianizarea, sau cu franțuzirea ei. A venit pentru: "A turna în formă nouă limba veche și înțeleaptă"! S-a pătruns dintru început de organismul viguros al limbii materne, i-a deprins creșterile și forța de expresie în preumblările prin toate meleagurile țării. A cunoscut florile, semințele limbii vechi, de cazanie, în doinele, baladele, bocetele, cântecele de leagăn sau de joc, în basme, în felul de a-și povesti omului locului, realitatea. S-a pătruns de bunătatea poporului căruia urma să-i dăruiască miere de grai în pas cu nevoia de mai "dulce".

A ieșit din cercul strâmt al norocului, ce nu-i este hărăzit geniului, pentru a cunoaște gândirea filozofică a lumii, de la antici la clasici, din India, Persia, Egipt până în Albion, sau Germania. I-a studiat pe Shakespeare, Byron, Goethe, Kant, Schopenhauer și câți alții. A studiat pentru fundamentul înțelegerii proprii la Cernăuți, Viena, Berlin, în "bracurile" bibliotecilor, inclusiv cele ale Bucureștiului și Iașului. Din arderea atâtor experiențe născute, însoțite de entuziasmul născut din iubirile mai mereu nefericite, s-au născut iubirile sale. În ceea ce privește poporul său, pentru care mulți l-au acuzat de naționalism, concluzia lui este clară:

"Cine a văzut vreodată popor de oameni buni să fie mare? dar cu atât mai mult trebuie să fie iubit!"

"Nu, nu! N-aș vrea ca alte Popoare să fie ca al meu nu merită ele să-i semene. Poporu-mi merită-i ca să fie altfel de cumu-s-alte", o spune poetul în poemul "Andrei Mureșan".

Câte năzuințe frumoase nu a pus în versuri pentru țara lui, "Dulce Românie", și pentru armonia vieții fiilor ei:

"Fiii tăi să crească numai în frăție"!

Din iubirea de neam și a graiului său, Mihai Eminovici (rebotezat de Iosif Vulcan cu nemuritorul Eminescu), din frumusețea Bucovinei, cu simbolul Putnei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, al luptei pentru afirmare națională, din energiile Blajului - cu atâta concentrare de latinitate în "Mica Romă", din elanul unui tineret chemat la rându-i să ostenească la rosturile noi ale limbii, s-a născut imensa energie pentru reușita operei.

Din experiența altor încercări, care au înrăurit și ele limba, și a manifestării faptului de cultură, reprezentat între mulți alții de: Cantemir, Văcărescu, Pann, Donici, Mumuleanu, Cârlova, Bălcescu, Alexandrescu, Bolliac, Mureșan, Eliade Rădulescu, mai vechii cronicari, sau contemporanii Alecsandri, Negruzzi, Ghica, Eminescu și-a definit și perfecționat un stil și opera sa și-a găsit, imediat,

modalitatea orală de a fi a celor mulți. Poeziile sale au devenit cântece, romanețe ce se alăturau creațiilor "Pepelei, cel isteț ca un proverb". Invocațiile istorice se alăturau poeziei pașoptiste pentru entuziasmul multor izbânzi naționale. Basmelor și poemele sale feerice, precum poveștile și povestirile prietenului său Ion Creangă, penetrau cu limba lor viguroasă, îmbrăcată în haină nouă, pentru permanența exprimării noastre prezente și viitoare.

Stilul său a trezit sensibilități adormite, a exprimat neexprimabilul, a dat formă unor așteptări de contururi.

Lira sa, cu vibrație de român etern, a făcut să vibreze, prin rezonanță, sufletele tuturor românilor. Ce puternică este și azi emoția în vecinătatea: odei, idilei, epistolei, satirei, meditației elegiei, doinei, romanței, sonetului, poemului sau în preajma lui Făt-Frumos din Lacrimă.

Un Făt-Frumos a fost și Eminescu. Un Făt-Frumos din lacrima unei limbi puternice, siluită de imperii mari, fără însă a birui-o; Fătul-Frumos a fost Eminescu, cel care a înflorit în "patria pământ" de sub Zodia Luceafărului, pentru viața nouă a "patriei limbă".

Presa, un mod de a propaga imediat gândul-opinie, cu o forță de penetrație și ardere zilnică, a găzduit în "Timpul" harul eminescian, alături de cel al lui Caragiale și al lui Slavici. Chiar și aici munca pentru limbă devenise o treabă sfântă, știut fiind faptul că "vorbirea ca la gazetă" poate face deservicii -ca și astăzi! - acolo unde folosirea, fără înțelegerea cuvântului, substituirea unor cuvinte vechi cu neologisme nepotrivite, nu înseamnă întotdeauna progres; folosirea unor barbarisme prețioase poate duce spre un cosmopolitism... de paradă. A exprimat în presa vremii sale opinii din socio-politic, din alte domenii foarte largi, demonstrând orizontul unei cunoașteri bogate. A făcut-o, întotdeauna, cumpănind foarte bine cuvintele vechi și noi, punându-le pe fiecare, atent, la locul potrivit, sub semnul unei potriviri armonice a harului genial.

Eminescu este o sensibilitate produsă de substratul spațiului nostru, este matricea ce-și cultivă în fiecare generație: râul, ramul, sara pe dealuri, pitpalacul, lacul sub scânteierea lunii, pădurea de aramă, de argint, valurile, vânturile, norul, izvorul, cosașul obosit, plopii, teiul, bolta stelelor cu noroc, cu sori, cu luceferi, cu tensiunea dorului indefinibil și totuși atât de concret. Din aceeași matrice care cultivă tuturor generațiilor necesitatea permanenței, cu bunătatea și eroismul lui Mircea cel Mare (cel Bătrân), simbolul unui Ștefan, din ce în ce mai Mare și i sfințit it acum, *hărnicia* lui Decebal, *dreptatea* (!?) lui Traian, neîmpăcarea cu năvălirea turcilor, tătarilor, muscalilor și a tuturor năvălirilor, fără nume, care ne-au tulburat pacea. Din toate acestea s-au născut sevele poetului.

Durerea mută, sau strigată, bucuria nemuririi dacice, disperarea și speranța, tensiunea căutărilor, prin lamura creuzetului din substratul fecund, au dat imensa energie a unui Eminescu - cel mai mare poet național al românilor.

Armonia felului nostru de-a fi cu alții din lumea largă a Kamadevei, a Egiptului, a Regelui Lear, a revoltelor pariziene, a Veneției, cu "trupul întins" al timpului istorie, sau cu Universul născut din calculele "dascălului" Kant, pe modelul Rig-Vedei, din Scrisoarea I, descoperă în creația lui Eminescu pe unul din marii poeți ai lumii, în universalitatea sa. Chiar și acolo unde amprenta noastră românească este pregnantă, ea nu reprezintă decât o frumoasă particularizare a generalului:

- iubire din faptul universal al iubirii care la români se cheamă ortodoxie creștină;

- natura din natura lumii pe care mai nou o definim, în spațiul științelor vremurilor de azi, ca ecologie, iubindu-ne plaiurile de baștină;

- viața în manifestarea ei infinit diversă în care persoanele sunt unice, au chipul dumnezeirii din lutul locului, iar calea pe potecile noastre;

- istoria din regula generală a frământărilor societăților, cu clipa lor de destin, mânăta de legi generale.

Scriitorii, poeții născuți din aceleași retorte spirituale, dar cu manifestare, la anii maturității, în alte limbi: Panait Istrati, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran etc., s-au afirmat în alte spații, cu alte mode, dar au păstrat puterea substratului românesc sănătos, demonstrând putința înfloririi compatibile când sorocul este fertil. Este o înflorire - nu uită să o precizeze Panait Istrati - a geniului poporului român care are depozitate nenumărate comori în substraturi, care așteaptă doar clipa fertilă unor multe alte faceri.

Munca lui Eminescu pentru "forma nouă și înțeleaptă" a limbii române este reușita de azi a unei adevărate "patrii limbă", pentru că opera sa trăiește din viața pe care o conține.

Viață dăruită din viață proprie, suprapusă peste viața pusă în ea de un popor milenar, totdeauna gata să primească jertfa individuală a muritorului pentru viața întregului nemuritor, pentru viața unei limbi mai frumoase și mai dulci.

Dacă pentru țara "pământ", Eminescu a trecut la cele veșnice, pentru substratul celor ce se vor naște, pentru "patria limbii române" el rămâne viu, alături de cei care i-au dat haina nouă de azi.

CÂNTECUL LUTULUI

Tradiție, datină, port, horă... rostiri cu sensuri întrepătrunse pentru respirația unui fel de a fi al omului vetrei din șesurile și văile noastre, din trecerea cu permanentă revenire pe creasta Carpaților.

Simțim frumosul într-o pornire de dincolo de înțelegere, îl permanentizăm în legământul generațiilor, printr-o ștafetă la vedere - ladă de zestre - sau una ascunsă, cu atât mai frumoasă, în "cumințenia pământului" din "stratul mumelor". Simțim pulsul înconjurătorului în creșterile și descreșterile propriului puls. îl simțim cel mai ades la fața locului, acesta hrănind, în polarizarea sa, amplificarea vibrației.

Exprimăm în pornirile noastre frumoase, uneori tănuite, tremurul - freamăt al gliei - prelingerea caldă a râului și a ploii, zefirul, când răcoros, când fierbinte, zefirul ajuns furtună, deluviu și foc, sau Crivăț înăsprit. Ne contopim vibrația în legănarea lanului, în trilul ciocârliei - nesfârșire fără ecou din dulcele colnic oltean - în cadențata mângâiere sărată din revărsarea sa dobrogeană. Ne contopim în zborul enigmaticelor călușuri, de dincolo de nașterea Rusaliilor, în vremea unor moși demult plecați în "talpa" trăiniciei noastre. Ne aprindem solar la sorocul macului și tânjim în rugăciunea paparudei, precum pasărea de ploaie, după înfinirea sărutului norului, un duh al apelor înaripate. Cuptor

de arderi, iubiri mistuitoare rodesc cântecul de apropiere, cerință a lutului și rotitului, patima de a fi în substrat și ambiția de a-l depăși într-o devenire nouă pentru sporirea dotei fructelor ce ne vor urma. Cuptorul încins al fecioarei, din vatra transilvană, cheamă tot leatul la "bătaia cerbilor", ca într-o inițiere în înfloririle devenirilor mature. Peste tot, în "grădina" românilor, un cumpăt așezat, în canonul unei culturi discrete, din straturile tuturor plecărilor, rodește împlinirea continuă a unor noi "zori de ziuă", cu aceeași ritmicitate, dar într-o nuanțare bogată cât țara cea mare cu atâtea „țărișoare”.

REGĂSIRE PRIN... FRĂȚIE

Brazii, înveșmântați în verdeața lor pură tânăr, furișează zvonuri stranie în discrete arome de rășină la vremea unor revărsări ce țin de vremea cuptorului, freamătă într-un tainic foșnet în care o anume bucurie se descifrează în îmbrățișările afectuoase ale ramurilor treflate, în reverențele multiplicare de adieri ale vârfurilor, pentru bun venit! Un freamăt tânăr, zglobiu, își face loc pe sub poalele ocrotitoare ale cetinii, prin parcurile din vecinătate, pe terenurile de sport, pe aleile ce urcă pentru a privi mai de sus Lotrul, acest râu răcoros de munte, chiar în fapt de vară.

Vorbă dulce, în graiul vechilor cazanii românești, în madrigal cu grai slavon, clinchet vesel de hârjoană, de discuții animate, ne mângâie auzul de la revărsarea zorilor și până spre răsăritul lunii, când ultimele sunete ale muzicii de discotecă se pierd în ecoul întunecat al pădurilor.

Fetițe bălaie, purtând în plete aurul spicului dinspre Nistru, băieței cu chipul roșu, transpirat de vârtejul jocului, cu sau fără minge, își trădează în privirea vie, curată, un anume amestec de bucurie la întâlnirea muntelui cu o tristețe dată de zborul gândului spre cei care în băătăura natală ispășesc suferințe nemeritate.

Această adevărată revărsare de tinerețe a venit dintr-o țară locuită de mult de românii moldoveni în conviețuire cu alte neamuri, aduse de destin sub sceptrul aceluiași Dumnezeu: ruși, ucrainieni, găgăuzi etc.

Au poposit dintr-o odaie a neamului românesc în alta, pe care am încercat s-o împodobim de sărbătoare. Neamul nostru locuiește o casă mare: carpato-danubiano-ponctică în care am individualizat multe încăperi, numite pe alocuri chiar *țări*: Țara Oașului, Țara Bârsei, Țara Loviștei, Țara Moților, Țara Făgărașului și foarte multe altele. Am denumit locurile unor anume trăiri specifice: Muntenia, Oltenia, Banat, Crișana Bucovina, Maramureș, Moldova, Ardeal, Basarabia care, indiferent de apartenența la anume organizări statale, reprezintă zone trăite de aceeași simțire.

Au venit copiii Basarabiei, parcă în căutarea numelui de botez al "țării" lor, aici unde domnii munteni și-au purtat cu cinste numele. Să amintim doar că la 50 km de Voineasa își doarme eternitatea, la Mănăstirea Cozia, domnul Mircea cel Bătrân, stirpe basarabă. Nu departe, încă din 1330, Posada povestește de victoria lui Basarab I asupra lui Carol Robert de Anjou, regele Ungariei. În vecinătate, la Mănăstirea Argeș, Neagoe Basarab salută cu bucurie pelerinajul prezentului. Bucuria lui este bucuria neamului care își găsește cumpătul, adunându-și sevele simțirii întăritoare dăinuirii românești, în ciuda gardurilor ce delimitează proprietăți cu nume bizare: raioane, județe, ducate, regate, țări sau alte găselnițe administrative pentru vanitatea stăpânilor de orice fel.

Au venit copiii Basarabiei să-și vadă munții, temelia statorniciei românești în aceeași casă de milenii. Au venit copiii să-și împărtășească simțirea curată cu apa de botez pogorâtă dinspre crestele ce sting cerul în înalturi, la vârsta în care patimile pervertirilor politice lipsesc.

Au găsit aici copii care simt ca ei, vorbesc același grai, au același Eminescu, același Creangă, același Ștefan și atunci cum ar fi posibil să nu se iubească? Frații au

momente când se ceartă, însă acestea poartă mijlocirea zăzaniilor interesate pentru că, dezbinați, oamenii pot fi stăpâniți, supuși mai ușor.

Este momentul ca să ne dăm "mână cu mână" pentru a putea birui greutățile. Este momentul ca românul de pretutindeni să simtă că suntem un neam și că, indiferent de ograda unde viețuim, avem o sămânță comună ce din totdeauna a germinat bunătate și frumusețe.

Pentru unul străin neamului românesc, rătăcit din întâmplare la Voineasa, atmosfera acestor zile calde de vară nu poate releva în omogenitatea ei decât o singură mare familie, în care toate rătăcirile ce ne-au fost impuse de soartă, pe alocuri blestem, se spală în unda apelor curate, iertărilor creștine împăciuitoare, la chemările dinspre Putna, unde Ștefan s-a hotărât, în sfârșit, să lase arhimandritului "toată grija schitului".

Pentru a ni se aduce aminte că suntem frați, că avem aceiași moși, că ne închinăm, rostim rugăciuni aceluiași Dumnezeu, "Frăția" a făcut posibilă trăirea înfrățită și numai pentru puține zile în aceeași casă - Voineasa - spre ascultarea domnului neostoit în grija-i pentru neamul său.

AM PICAT DIN... CER!

"O enigmă și un miracol istoric: poporul român", și-a intitulat istoricul I.C.Brătianu o carte, mărturie despre originea poporului român, împrumutând titlul de la francezul Ferdinand; preocupat la rândul-i de istoria noastră.

Istoricii preocupați de dezlegarea enigmelor, de fundamentarea unor teorii necesare politicului, fabricarea unor argumente tratatelor de pace, instrumentarea unor teorii pentru alte posibile ordini mondiale, n-au reușit să se pună de acord în ceea ce privește poporul român, locul lui de naștere, perioada, prezența lui în țara lui de azi etc. Atât de diverse sunt punctele de vedere ale ilustrațiilor, reputațiilor istorici blazonați cu titluri științifice, încât te descumpănești în fața unor argumente care contrazic un bun-simț la îndemâna țăranului nostru, mai avizat și mai legitimat dovedirii unei identități de sine. Ce-au susținut și încă perseverează diabolic:

- am venit dinspre toate zărilor, inclusiv din stepele și din învolburările de nisip;

- dacă am locuit cândva vechea Dacie, am părăsit-o și am revenit după vreo mie de ani, de aiurea (din

toate părțile și... de nicăieri!);

- am fost creștinați și am învățat limba târziu;
- "am păstrat tăcerea" o mie de ani, pentru că nu am scris, și acest lucru este considerat nu viață la timpul unui prezent viu, ci absență. Indiferent de ceea ce se spune, în mod sigur o realitate există și mai aproape de ea cred că sunt cei ce o simt chiar dacă nu o pot exprima, nu o pot prezenta cu toată rigoarea istoricului. Omul simplu, întrebat acum cum ar proceda în fața unei situații de năvăliri ca pe vremurile strămoșilor, nu ezită să răspundă:

- în fața puhoiului de oameni sau de apă, te ridici undeva mai sus, unde acestea nu te ajung. Te ridici chiar la cer, preț de o vreme, până se liniștesc toate. Același răspuns îl găsim la exilatul Ovidiu când vorbește de soarta năprasnică a băștinașilor în fața năvălirilor lăcustelor, cu pârjoliri venite din puste.

Sigur este că ne-am urcat spre cer urcând munții prin gurile de rai ale văilor cu nenumăratele lor "Posade". Am urcat munții cărora le-am dat chiar nume de oameni: Moldoveanu, Pătru, Văleanu, Vlădeasa sau, pur și simplu, Omu, La Om.

După retragerea "inundației", ne-am coborât cu înțelegere, pas cu pas, pentru bune și rele. Pe cei mai răi i-am îmblânzit cu duhul blândeții și al răbdării. Coboram din cerurile "raiuri". Oamenii, venind de aici, erau întotdeauna oameni buni, cu cugete limpezi, cu tăria pietrei, pentru alt început de la capăt. Ne-o spune "podul de piatră ce s-a dărâmat / a venit apa și l-a luat "... Sunt multe legende și mărturii povestite despre coborârile dinspre munte ale lui Dragoș, Bogdan, Negru Vodă, Horia, Iancu și ale altor anonimi, pe care discreția pământului acesta i-a sanctificat. Toate revenirile în matcă se fac cu o contopire a lutului străin revărsat de nevoie și care a luat forma nouă a reliefului în care s-a risipit. Totul: autohtoni coborâți din ceruri, valuri venite de aiurea deprind ritmul locului, în care adaptarea la condițiile noi este adevărata asimilare. Locul

însuflețit de ceea ce i se potrivește (de băștinașii-aborigeni) este cel ce convertește continuu.

N-au ajuns întotdeauna talazurile în munți. Așa se explică nenumăratele "țări" neatinse de "mâlu" străin cu o individualizare culturală într-un ansamblu cu trăsături comune, românesc: Țara Moșilor, a Oașului, a Maramureșului, a Pădurenilor, a Hațegului, a Făgărașului, a Loviștei, a Vrancei. N-au ajuns talazurile în vârful munților, așa se explică de ce păstorul de azi aproape "nu știe" că pe la noi au trecut cohortele romane, ienicerii, spahiii și alte căutări de biruri. Stâna lui a rămas la fel de tracă, precum era pe vremea căutătorilor de "lâni de aur", cu mioare năzdrăvane. Au rămas, păstor și păstorit, în vârsta de aur a transumanței cu reveniri estivale în muntele rai.

Omul nostru simplu va nega venirile de aiurea, din toate vânturile, de unde ne aduc necunoscătorii. El va replica simplu că noi am plecat spre cer ca eroi sau ca sfinți, am urcat spre cerul munte, ștafetă permanenței, pentru a ne întoarce la momentul potrivit, tot de acolo.

Da! Am picat din cer domnule Lot!

Noi, românii, invocăm răbdarea și vedem chiar un blestem prin lipsa de reacție în fața unei acțiuni pe care nu o întreprindem. Nu ardem exploziv! Reacționăm ponderat, cu măsură, lent chiar.

Ne referim desigur la mentalitatea colectivă, la un spirit răbdător și consacrat răbdării de o credință profundă. De unde am fi dobândit oare răbdare, dacă am fi fost un popor călare?

De unde statornicie în galop, în goana fără orizont?

Cum s-ar putea sui munții în galop?

De unde puterea înțelepciunii dacă nu-ți poți găsi răgazul adâncirii în sensuri? Răgazul născut doar de răbdare!

Cum poate să vadă, cu simțurile toate, cel care nu-și poate obișnui retina, cu toate culorile locului, din cauza colbului stârnit de cavalcade?

Memoria deprinde realitatea într-o statornicie a generațiilor și se alimentează genetic cu rădăcină de piatră, rezistentă la curgerile cu strămutări.

Ce ne-ar fi putut determina să părăsim raiul? Ce motiv ne-ar fi făcut să plecăm din niște locuri dragi, râvnite din totdeauna de toți vecinii? Câte regrete se sesizează în miturile grecilor după pământurile noastre pline de turme, grâne, mere de aur și oameni drepți; după niște pământuri solare cu cânt de fluier, nai, cu hore - inclusiv în memoria lutului - și cu "gânditori" neasemuiți.

Vidul, ca stare fizică, se poate obține numai prin eforturi peste fire. Cu atât mai neexplicată, într-o logică elementară, este plecarea "in corpore" a unui popor din acareturile lui, din vatra lui. Cine ar fi transmis ștafeta unei bogate permanente păgâne, depozitată într-o tradiție vie, într-o cultură populară, ce poate sta la masa celor titrate (și vanitos se cred "majore!")?

O cultură mai puternică impune legea, se spune, forța brută, consemnând doar o glorie efemeră.

Vânturi bat multe către noi, mai rar dinspre noi. Vatra ne-a fost în "răscruce de vânturi" cu jarul viu. La răscruci se întâmplă multe. Istorii cu puncte de vedere de puține ori în "consens". Să fi dus spre spațiile lor istoricii străini gândul nostru și felul nostru de a fi în coordonata reală? Greu de crezut! Spune Antoine Saint de Exupery că prietenia are nevoie, ca prim pas, de împlânzire. Cine pe cine trebuia și trebuie să împlânzească? Cine este mai blând și-și permite împlânzirea? Cel ce fuge, sau cel ce stă la locul lui?

Se mai spune și azi că adevărata cucerire este convertirea și că numai cel bun are harul convertirii.

Cine a reușit, cel puțin în ultimele două milenii de oralitate (cultură minoră?!), să-i asimileze pe români?

Cine a reușit, chiar cu forța, să impună reguli, credințe, la aceste răscruci de vânturi?

Este greu să răstorni o ordine armonică instituită în milenii de necesitatea locurilor! Locurile noastre și-au

impus regula lor, au dat oamenilor un sistem de valori pentru identitatea lor. Oamenii s-au contopit cu locul care le-a dat celor din generația următoare zestrea înaintașilor.

Trecătoare sunt toate pentru cel ce stă cu răbdare. Poți sta cu răbdare dacă nu ai exercițiul răbdării?

Exemple de răbdare, de pe la noi, se pot da:

- păstoritul transhumant multimilenar;
- credința monoteistă "creștină", înainte de creștinism (vezi colindele românilor);
- tradiția populară, coborâtoare din "vârsta de aur";
- traiul sub opresiuni străine.

În ceea ce privește forța oralității din spațiul românesc - responsabilă de o "muțenie" a scrisului milenară, se poate mândri orice român că în această forță stă viața prezentă într-un timp care pare static. Cum pot istoricii de aiurea să înțeleagă o fixitate a timpului, într-un spațiu, când meseria lor vânează curgerea lui? Cum poate fi sesizat și mai ales contrazis ritmul viu din arborele vieții românului? Cum ar fi putut Roesler și alți istorici de aiurea, cu altă frecvență a vibrației, să rezoneze cu simțirea noastră? Amprenta genei noastre este una a viului, a manifestării lui. Cum vor putea cântătorii celor trecute să surprindă vitalitatea unui popor viu, apelând la izvorul scris, când, în bunătatea lui, nu și-a permis vanități? Despre români au scris alții, ca și despre Pitagora, Socrate, Cristos, sub semnul slovelor de sub interpretări, poate chiar răstălmăciri. Iată un motiv pentru un popor moral, creștin din început, de-a evita păcatul înstrăinării cu cuvântul scris, sărăcit de savoarea sonorității calde a intonației.

Românii *au scris* într-un mod aparte. Au scris cu portul lor, cu casa lor, cu datinile lor, cu viersul doinit, cu epicul baladei, cu desenul jocului viguros și tandru, cu o memorie multimilenară în rigoarea obiceiurilor. Cine a reușit să cerceteze simbolurile din ștafeta neîntreruptă a omului din vatra noastră, dintre istoricii care ne fac istorii?

Cum poți face istorie când nu-ți e clară propria istorie?

Lucrurile se lămuresc prin toate elementele ce pot contura realul, nu numai prin ceea ce convine unor metode de investigație. Legități comune operează consecvent și relevant în multe domenii. Oare, lucrurile nu trebuie văzute interdisciplinar? S-a dus perioada când calul făcea istorie. Este timpul ca și ochelarii din recuzita patrupedului să fie înlăturați!

Nu suntem, n-am fost ceea ce dolesc... alte interese! Nu vom ajunge ceea ce dolesc neprietenii! Suntem ceea ce suntem, acolo unde am fost din vecie. Rămânem noi, la noi acasă, având cu noi, de când ne știm, un Dumnezeu ortodox cu întreita-i ființă, unui timp întreit și viu ca și românul picat din... cerul albastru cu galbenul iluminării pătruns în sânge.

EUROPA, POSIBILĂ ÎNSTRĂINARE?

Aud pendula prezentului, timpul vanităților (din totdeauna), orgoliu nemăsurat, cum bate de inegal și doar aparent la întâmplare, ceasul vremurilor noi. Seisme se înregistrează în imperiile zilei. Se prăbușesc zeități și granițe. Corbii și lupii habitatelor de influență, sub vetouri, aleargă după nu știm a câta nouă ordine. Pentru propriul interes (cum altfel, într-o lume în care cel mai tare impune regula?) sunt foarte mulți pregătiți să te "ajute". Europa ademeneste cu prosperitatea, trimite evanghelizarea, conducători politici (patrioții interesului), multe "ajutoare" pentru periferica, săraca rudă balcanică.

Europă, nimfă bătrână, uiți proveniența-ți feniciană? Uiți în răsfațul de azi, cum îndârjit te opuneai civilizatorului roman, școlit și în huilul balcan? Ce repede ai uitat triumful democrației, din partea noastră de lume, unde Pericle, Socrate, Platon, Aristotel etc., dădeau sensuri unei

existențe încă acum peste două milenii? Ce repede ai uitat că mântuirea ți-ai împrumutat-o tot din răsăritul veșnic cauză, sursă de curgeri și-n egală măsură de izbăvire. Ce repede se uită sensurile devenirii naturale! Lumina cu razele de fiecare dimineață te mângâie numai de la Est spre Vest.

Renașterea a născut "originalul", redescoperind valorile Orientului. Creștinismului, pentru o împăcare specifică a rătăcirilor interesului, i-ai dat amprenta proprie de nerecunoaștere a orginilor și sensurilor dinspre Orient. I-ai împrumutat o anume aroganță, parcă pentru a-l "atenționa" pe Dumnezeu (vezi catedralele gotice!) și ai supralicitat raționalul, tehnologicul cu consecințe (vai! Atomo-nuceare!) dintre cele mai nefaste. Ai golit omul de componenta-i sufletească și nu își mai poate găsi locul în același sâmbure, fără crâncenă sfâșiere, căutarea searbădă de nimicuri șocante, senzaționale, într-un iureș care arde viața mistuitor dar și cumpătul simțirilor scos din ritmul armonic al vieții, pe toate planurile ei. I-ai luat omului împăcarea cu sine, l-ai scos din el însuși și pentru a-l înstrăina, și satanic îi judeci pe alții, îi condamni pentru îndrăzneala de a nu-ți urma regulile. Ți-ai pierdut durerea, suferința creațiilor și purificărilor. Încerci să supraviețuiești din durerea altora (lucrul este posibil numai în momentul în care te poți identifica durerii, iar aceasta devine și a ta și gestul scapă de haina convenției, devine sincer).

Căderea în artificial nu poate anunța decât sfârșituri, căderi dureroase.

Osânda preaplinurilor, tentațiilor, a păcatelor nemântuite la sorocul izbăvirilor, a rătăcirilor de tot felul, se va împlini după triumful căderii voluptoase în împlinirea prea-raționalului, o dată cu "judecata de apoi" care, precum o concluzie, încununează "povara" științei trăirii adevărate a neamurilor.

Ține-ne Doamne neamul departe de tentația satanică!
Ține-ne buni, cumpătați! Lasă-ne în suferința și durerea noastră și dă-ne mintea din urmă izbăvitoare de necazuri

(generatoare de concluzii)!

Dă-ne puterea de-a ierta, pentru împăcarea cugetelor, pentru unirea noastră! Dă-ne durerea suferinței de-a birui înalturile care pot să ne îngenuncheze neamul!

Fă ca timpul să fie veșnicie operei române! Nu ne da crezul că suntem popor ales - născător de păcate - dar ține-ne în paza ta, de păstor cu dreaptă judecată!

AMPRENTE... ROMÂNEȘTI

Urme

Mă furișez, cu gândul, în acțiuni, istorii diverse și, cu toată discreția, nu reușesc să nu le tulbur, să nu le determin o tainică forță de atracție.

Lucruri cu viață, aparent epuizată, îmi dau o mirare provocatoare, un entuziasm al căutării, înspre cotlonul în care privirea mea poate căuta. Scormonirea fără răgaz îmi procură dovezi, imagini, gândul idee sub același cuvânt tutelar, urme.

Urme, vestigii, izvoare "povestesc" într-un anume limbaj istorii - vieți trăite demult sau mai recent, în spațiul infinit al posibilităților de trăire. Urma rămâne ca semn al unei treceri, curgeri, petreceri, o posibilă unitate de evaluare a cali-tății trăirii, a lungimii curgerii, a intensității viețuirii, a catego-risirii lor în zona realului sau fantasticului, în sânul naturii sau al societăților. Urma aduimecată naște drumul,

traectoria în timp, în spațiu, naște o logică a ispitirii, deducția și calea atâtor adânciri în încă necercetatele domenii ce vor genera tot atâtea științe. Mă las purtat de un anume gând pe urmele simțirii noastre românești și nu pot să nu mă fericesc la constatarea că urmele românești sunt amprente în care specificul local, "spațiul mioritic" dau acestora o personalitate greu, imposibil de confundat, în concertul urmelor lumii. Ce a putut naște amprenta noastră în universul urmelor de tot felul? Ce a determinat permanența? Evoluția în împlinirea unui fel de a fi propriu nouă? Acum când voința lui "a ști" concentrează eforturi, tehnici, metode, există posibilitatea unor lămuriri de sine.

Urme în cuget

Rânduielile le-am fixat programatic, într-un calendar în care fapte și eroi, patimi și sfinți se reiau continuu, pentru ca fapta de ieri să devină legenda de azi, pentru ca mulțimea faptelor continuu adăugate să rămână în experiența viului esențe - vezi parabolele canonizate, vezi mulțimea proverbelor și zicătorilor noastre - discrete urme în rostirea experienței, într-o spusă frumoasă și întotdeauna concisă. Am păstrat prin rigoarea repetiției obiceiul "misterelor" antice, cortegiul de zeități - zâne bune, sau rele. Miturile despre fapte eroice le-am adus la "gura sobei" noastre pentru ca în faptul de iarnă, răgaz, să revedem istoria viețuirii în forma ei frumoasă și simultan morală. Așa l-am cunoscut pe Apollo - Fătul nostru Frumos, care pe pereții unor biserici ia chipul Sfântului Gheorghe. Am cunoscut simbolul frumuseții feminine, asociat fertilității și am ridicat și înălțăm continuu rugăciuni Preacuratei. Puteam noi, românii, să fim păstrătorii unei istorii "multimilenare" fără ca traectoria noastră aici să fie continuă? Greu de crezut că o ștafetă își poate duce cursa la capăt dacă își pierde mesajul! Cu atât mai greu ar fi de demonstrat că bogata tradiție românească ar putea acum să ne ofere comori dacă portul, oralitatea își rupeau și numai pentru o generație lăntuirea.

Urme în alb și negru

Oamenii de pretutindeni și-au considerat spațiul în care s-au născut și crescut ca fiind centrul, "buricul pământului", locul în care trece "axa lumii" și pentru identitate le-au botezat, le-au raportat la lucruri cu o anume greutate în fixitatea și măreția lor.

Spațiul românesc este și a fost definit prin munții Carpați, prin Dunăre, prin Marea Neagră, ce mângâie dinspre răsărit țărnicurile noastre. Pe axa Carpați-Dunăre-Pont, drumuri cu și fără pulbere fac legătura vârfurilor cu șesurile într-o pendulare care de milenii a antrenat turmele de mioare, oameni liberi - acești ciobani, crai ai munților, păstrători ai obiceiurilor de la zeul Pann și hărăziți cu frumosul dinspre autohtonul nostru bunic Orfeu. Oameni cu turme au reconstituit din tată în fiu înălțările, din văile întunecoase spre lumina creștelor și-au trăit libertatea pe munți, dar și în transumanță, prin toate grijile din șesuri, ale celor de-un grai, au descoperit frumusețea jocului de lumini și umbre, îmbinare de alb și negru. Straițele lor de lucru sau de sărbătoare sunt împodobite cu râuri negre pe cămăși albe, cu șorțuri negre pe fusta albă. Păstorii noștri păstrează nu numai turme cu țurcane albe sau negre, dar și spațiul natal purtat la piept, pe brațe și pe cap, unde pălăria reconstituie forma domoală, rotunjită a unor vârfuri întotdeauna înnegurate. Basmăua neagră cu franjuri precum prelungirile spre poale ale cetinii o îmbracă pe femeia munteanului, lăsându-i vederii doar dalbul feței. Respirația pădurilor, ecourile repetate până la pierderea în vibrații nepercepute, zvonul de șoapte dinspre ape le topim pe toate în doine, în murmur de caval. În iarna fiorilor de argint, sumanul și cioarecii negri, căciula de miel negru și ochii ca mura trasează urme în troiene dalbe. Binecuvântată scriere românească în același "alfabet" traco-get și poate mult dincolo de el!

Urme în șesuri

Dealurile, șesurile, lanurile și livezile aduc în iile locuri-lor roșu, aici unde umbrele și ecourile au fost înlocuite de cântecul ciocârliei ce se răspândește luminos, dezmiardând cu trilurile sale, adevărate inflorescențe sonore, covoarele întinse cât poate cuprinde privirea.

Prin ferestrele deschise, cu mușcate înflorite, trilurile pătrund înspre alte câmpuri înflorate, aceste covoare oltenești, izvorâte din simțirea locurilor și meșteșugul, priceperea mâinilor. Lavițe, scoarțe, ștergare, macate, batiste, cămăși, toate au flori, sunt înflorite, pentru că însuflețirea nu o poate da decât dragostea - și ea o floare - care unește, leagă și face pentru că aceste obiecte individuale nu reprezintă decât o părticică a unui ansamblu care își îndeplinește cu sârg funcțiunea, pentru ca și celelalte părticele, om, plante să-și îndeplinească menirea.

Sub soarele șesurilor, strălucitor și fierbinte, vibrația înmulțită devine în mișcare dans: călușuri, brâuri, giambarale, resteluri, ciulendre, învârtite. Nobile trăiri ordonate, într-un cosmos ordonat, într-o natură în care dansul, roirea, rutul, rotitul sunt elemente obligatorii iubirii creatoare. Și omul șesurilor noastre își poartă straiul, în viul colorit al locului, în ritmul mai clocotitor al locurilor, neumbrite decât în nopțile în care luna își ascunde fața, pentru a permite cuminența intimităților noastre.

Urme în piatră

Blesteme sau mirări vremelnice ne-au lăsat împietriri precum Sfinxul, Babele, Dochia, Detunata. Ne-au lăsat mulțime de pietre ca zestre: Piatra Craiului, Piatra Oltului, Piatra Fetei, Piatra Târnovului, Piatra Mare. Mesajul în piatră este împlinirea unui gând al locului care consideră că "apa trece, pietrele rămân", pentru că (vezi urarea

colindelor) fiecare trebuie să rămână "tare ca piatra", dând nimb de eternitate unei voințe, de-a rodi continuu, la fel precum aceeași sămânță, aruncată în același lut indiferent de istorie.

Durăm cu fiecare urare la începutul căsniciei "casă de piatră", într-un loc în care munții de piatră au durat casa unui popor. Măcinăm întregul, în mod continuu, sub blestemul-timp, folosind pietrele morii, mereu pietre, ca simbol al rezistenței. Cum să nu fim un popor rezistent, când pietrele noastre au generat, precum în mitul antic, pe moșii noștri și apoi, mereu alte generații?

În trecerea lui prin "piatra" locului, țăranul Hobiței a lăsat și el urme la momentul Brâncuși: urme discrete pentru "cumințenia pământului" oltean. Este o adevărată sărbătoare solară această *masă a tăcerii* sub chibzuință celor doisprezece patriarhi autohtoni, ce-și odihnesc eternitatea în înghețata clipă de piatră a clepsidrei cu privirile neamurilor lor dizolvate "măiastru" prin rugăciunea "fără sfârșitului" în soarele dragostei eterne. Dragostea eternă, în arcul de triumf al iubirii românești, aduce în piatra locului universul împlinirii umane, prin sărutul creator. Unde a mai rodit în simbolul de piatră sămânța de eternitate? Unde cocoșul de piatră sparge "oul dogmatic" pentru "zborul" continuu, al ciocârliei oltene? În drumul, urmă pietruită, cu gloria unor arce într-o înșiruire orizontală ca și coloana ce sprijină cerul, pentru ca din întâlnirea lor, aici, să nască izvoare de viață în neostoită revărsare!

Pietrele din șes aduc cu ele și muntele ce-și ocrotește toate izvoarele țărilor, pentru a dăruii în murmurul aproape mut și-n limpezimea răcoroasă, întotdeauna raț ională, mesajul urmei întru veșnica actualizare a duhului dinspre strămoși înțelepți.

Urme, urme, peste tot urme! Urme în munți, urme în șesuri. Urme sub brazde mereu frământate. Urme în trilurile de sub razele aceluiași soare generos. Aceleași ecouri în umbrite văi unde tălăngile își văd de cântul lor, îngânând

izvoarele. Același fluier își deprinde în același decor viersul codrului și al poienelor, al dorului născut în singurătatea reflectă iei, a meditației și descoperă gândul, durerea și tensiunea iubirii ce-și caută rodirea.

Urme, urme, numai în aparență trecute! Semne ale trecerii cu folos ce susțin prezentul, primenesc timpul cu un nou dangăt de clopot, cu un nou cântat al cocoșului, nelipsitul dimineților, din toate zilele. Urmele sunt continuitatea vie a celui ce-și arde făclia, lăsând în spate cozi de comete.

Urmele sunt semințele - întotdeauna germinânde - care rodesc trecute mângâieri de soare în trecute frunze - și acelea verzi - la cântatul cocoșului de ziuă nouă, viață nouă.

Urme, amprente românești, suntem și noi, oamenii limbii române din plaiul românesc, depozitari de simțire, de urme, cărora le suntem lutul viu și sărutul, mai târziu urciorul și amfora. Suntem un șuvoi, cu urmă matcă, ce curge în cercul veșniciei: ca țara, ca soarele, ca rotirea horei, ca rostirea dintre primul strigăt și rugăciunea pentru împlinirea vieții, în rotația gândului nostru creștin cu treimea de ființare.

ORTODOXIA – RĂBDAREA DE A FI NOI ÎNȘINE

Trăim într-o "patrie pământ" de când ne-am pomenit, într-o pomenire mai mereu oralitate - vorbă trimisă din om în om și din veac în veac.

Trăim într-o "patrie limbă" de când o anume adiere a articulat foșnete, suferințe, doruri, a articulat pentru a face posibilă ștafeta unei vorbe, duh, logos sfânt spre actualitatea noastră vie de la ora acestui soroc al privirii înapoi, pentru a "împietri" într-o răbdare statornică - cuminecarea necesară pasului următor.

Trăim în vibrația unui Carpat nesemețit, dar îndărătnic de a fi el, mereu Carpat, chiar dacă așezat în calea vânturilor

sau subminărilor lichide, deluviene sau subterane.

Trăim neabătuți din crezul nostru, precum unda bătrânului Istru, ce nu poate da înapoi.

Ne primenim continuu sub același nimb solar la vremea horei, sau la chemarea clopotului. Ne primenim simțirea, ne actualizăm trăirea.

Ne-am purtat cum ne-a fost portul, am fost cei pentru care... *vorba era vorbă*, chiar în absența contractului semnat. Ne-am purtat cum ne-a învățat muntele, râul, ramul, cum ne-a învățat propria experiență. Am fost învățați, într-o civilizare armonioasă cu natura, să fim răbdători, să fim iertători, să fim iubitori. Am fost creștinați dinspre Dumnezeuul atotputernic înainte de creștinarea oficială, răspunzând cu iubire urii.

Știrea răscumpărării păcatului - de către Iisus-Dumnezeul întrupat-cuvânt în fiul omului - am primit-o imediat. Duhul, vorba de înștiințare ne-a adus-o, în viul său grai, Apostolul Andrei. Cum este posibil să convertești, oare, mai concret, prin epistole? Prin *logosul*, chiar dacă sanctificat, sau prin prezența celui asupra căruia s-a pogorât duhul sfânt? Cu gândul acesta dinspre Apostolul Andrei am rămas noi, românii. Cei care s-au împărțit în crezul de la izvor al începutului și-au zis ortodocși, iar crezul lor s-a chemat și se numește ortodoxie creștină.

Atâta timp cât lupta afirmării noii credințe în ierarhiile oficiale ale puterilor nu încetase, biserica luptătoare nu avea timp de sine. Mai apoi, la vremea dihoniei, care a împărțit turma în două tabere, problemele doctrinare ne-au numit pe unii ortodocși și pe alții catolici. După marea schismă, românii au rămas în curățenia izvorului fără vârstă, într-o ordine universală armonioasă care se actualizează continuu, păstrând tulpina ortodoxiei, creștinismul tradițional.

Ortodoxia se revendică din crezul inițial că un fapt creat își poate manifesta la rându-i îndumnezeirea și deci harul creației, dar nu oricum! Da! Fiul-operă poate, la rându-i, să devină viitorul tată creator. Cum altfel ar fi putut

muntele să ne înrâureze simțirea? Cum ar fi putut "ramul", "râul", ciocârlia, columna lui Traian, Coloana fără sfârșit, istoria, mitul, basmul să ne modeleze - continuă facere - în chipul statornic integrat întregului? Fiul poate să devină tatăl creator, atunci când buricul s-a uscat, a cunoscut taina cununiei, primind dezlegare spre tată!

Catolicii au considerat problema lui "filioque" într-un sens mai convenabil celor lumești. Au negat chiar în interiorul propriei demonstrații o anume evidență. Spunea unul din exponenții doctrinei catolice, de sub autoritatea papală, Thoma d'Achino: "Chiar dacă s-ar putea susține în vreun mod că creatura poate să creeze, este totuși mai rațional să se creadă că puterea de a crea nu poate fi transmisă creaturii". Rămâne interesant faptul că pentru lucrul relevat - bază a teologiei - se cheamă în sprijinul demonstrației spiritul cartezian al unor opere, de fapt spiritul ucenicului, pe nedrept considerat necredincios.

Spiritului iertător, instituția bisericii unui ev afumat i-a adus neiertătoarea Inchiziție cu rugul nestins, preț de câteva veacuri de intoleranță. Iubirii creștine, cu altă percepție a avuției, i-au fost aduse mărirea și izolarea castelului, a catedralei strălucitoare la care se uita cu foamea sporită o mulțime, cu atât mai sărăcită, cu cât mai înalt, mai aurit îi era turnul. Nesațul unei revigorate cetăți eterne orându-i lumea după placu-i, niciodată ostoit. *Indulgențele* unui "purgatoriu" trebuiau să aducă resurse unei forțe în stare să creștineze cu sabia, pentru vanitatea unui pontif. Tot ceea ce trăia în alte convingeri, uneori chiar creștine trebuia îmbunat cu... puterea lovirii, uneori a genocidului cum se vădiseră multe cruciade împotriva păgânilor, dar și a schismaticilor...

Câtă diferență între sărăcia sănătoasă și discretă a Athosului și trâmbițatele sentințe ale, din totdeauna, strălucitului Vatican. Oare, nu politica "lumească" a puterii catolice a rupt Anglia de cârja papală? Oare, nu infailibilitatea papală, practica indulgențelor i-au îndepărtat

de turmă pe Luther, pe Calvin și mulți alții, care și-au arătat și ei "protestul"?

Existența simultană a mai multor *turme*, adică a unei mulțimi de păstori într-ale creștinismului, a pus în evidență, mai pregnant, dorința unora de a se considera mai îndumnezeiți, mai legitimați, în locul unui necesar ecumenism, stavilă rătăcirilor sectare, nu puține după momentul divorțului fratricid. Ortodoxia a rămas fata săracă și cuminte de la țară care își trăiește economic bucuria și necazul, speranța și gândul întrupat al mântuirii.

Biserica romano-catolică, "sora" de la oraș, mai receptivă modei și-a înstrăinat toaleta, gustul i-a devenit mai rafinat, într-o rafinare care a născut opulența. A obosit să-și impună "farmecele" chiar cu forța, încă de pe vremea cruciadelor, sau a conchistadorilor, popagându-și moda, în lumea altor credințe umane sub, alte divinități. Rezultatul se cunoaște: spiritul universalității declarat prin... nume.

Ortodoxia română a cunoscut și ea neîmpăcarea și chiar confruntarea cu catolicismul imperialist, la vremea imperiilor. Cum s-ar putea caracteriza altfel presiunea papistașă asupra "charismaticilor pământeni", "încăpățânați" și "inculți", dacă nu ca aroganță a celui vanitos? Oare, nu neputința convingerii a motivat generalului Bucow actul barbar al distrugerii altarelor? Până și palida "victorie" a "uniației", din 7 octombrie 1698, se va dovedi mai târziu o farsă grosolană, prin falsificarea originalului, cum va demonstra după două secole un român "unit", Densușianu Nicolae.

Ortodoxia românească a rămas respirația naturală a locurilor locuite de românii din întreg spațiul lor de viațuire.

Este într-o viață proprie, o față anume a unui complex, în care ne diferențiem de alți credincioși ortodocși. Ne diferențiem prin felul nostru de a fi, de ortodoxia pravoslavnică, adaptată stepei, în care spiritul nivelator al întinderilor aproape fără margini a rodit într-un mileniu un fel de ortodoxie orizontală, un orizont nemărginit din care

marele Dostoievski își trage seva acelei cuprinderi și împăcarea cerului cu pământul, la marginea necuprinsului.

Fiecare loc și vreme își impune duhul lor de... deasupra. Au puterea lor de vibrație, de a-și transmite mesajul spre noua, mereu noua plămădă, din lutul locului, din spiritul întotdeauna viu și adăugit cu noi agoniseli.

Credințele nu se aduc, nu se împrumută, ele rodesc numai în terenul în care își potrivesc ritmurile.

Locurile asimilează, nu oamenii, la rândul lor creații ale locurilor! A rodit în ceasul fecund de acum două milenii ortodoxia în "patria noastră-pământ", credință ortodoxă, viguroasă, rodește și azi! A rodit din necesitatea mântuirii, în aceeași necesitate, sub altă coordonată a timpului, trebuie să rodească și azi! Va rodi și mâine cu aceeași simțire a "patriei limbă", mai bogată în viețuire, mai înțeleasă în tâlc!

OMUL ȘI MUNTELE

Suim și cădem permanent

Ne măsurăm înălțimile și prăbușirile în repere în stare să nu epuizeze mulțimea devenirilor. Timpul devorator, creator și renovator la rându-i, își măsoară clipa, istorie

milenară, în piramide. Piramide ale omului și ale naturii.

Creatorul din început, generator al raportului cauză-efect, a înlănțuit lucrurile între ele, determinând o armonie a locurilor și a faptelor, un mod de existență într-un echilibru care-și caută continuu stabilitatea.

Armonia, echilibrul lucrurilor sunt continuu tulburate de orgoliul, de vanitatea conștientului ce transcede naturalul - cauză și-l neagă. Pasiunile, patimile în arderi, ca niș te efemeride, neagă trecutul operă, întotdeauna efect al unei cauze anterioare, pentru a crea o nouă stare de echilibru, marcată de noi coordonate.

I-a fost dată omului conștiința organică să poarte veșnic păcatul neîmpăcării cu natura Lui Dumnezeu - creatorul armoniei universale. Din această ursire s-au născut sfâșierea întrebării, dorința, neîmpăcarea cu soarta, căutarea disperată, speranța că undeva, cândva, omul va găsi răspunsul, satisfacția, împăcarea, limanul. Ce simbol impunător găsim în aceste frământări ale omului, punându-și viața cu destin, spre acest liman, senin absolut, răspuns întrebărilor: Muntele. Muntele a fi, a ști, muntele-împăcare, absolutul mărginirii noastre.

Urcușul omului în cunoaștere, pornind de la deprinderile pentru traiul material, satisfacerea pasiunilor de tot felul, nu de puține ori adevărate patimi, spre lumina cunoașterii eliberatoare, reconstituie ascensiunea pe un munte. Pornim întotdeauna din umbra văilor, acolo unde tumultul curgerilor creează forțe în măsură să ne schimbe sensul propriei curgeri, să ne coboare în languroasele și șerpuitoarele meandre ale șesului. Râuri ale lumescului care mai întotdeauna fericesc pe cei ce nu pot să se opună valului, pe cei ce acceptă condiții, pe cei care, plutind duși de undă își procură vanitatea plăcerilor din șesuri. Râurile căderilor cu fiecare metru scoborător își consumă înaltul, își întunecă valul, sporind în schimb prinosul de ape, încărcătura de păcate. Fiecare metru alungă izvorul, susurul și limpezimea, cauza este negată cu fiecare prag, cu fiecare

izbândă a curgerii.

Ascensiunea propriu-zisă nu este posibilă decât celor în care ard pasiuni, glorii latente și care se pot elibera de îngustimea vieții speciei, ce contrazice menirea conștiinței umane.

Oare, Francesco Petrarca și-a găsit încă nemurirea, în prima ascensiune pe muntele Ventoux din Provența? Oare, Filip al II-lea rege și tată al celui care a fost Alexandru Macedon și-a procurat gloria și mesajul pentru fiul-operă, în ascensiunea pe muntele Emos, povestită nouă de Tit Liviu? Dacă nu ar fi așa, nu s-ar povesti! Oare, Dante și-a descoperit "Comedia" fără vreo ascensiune pe munte? Greu de crezut!

Ascensiunile încep cu versanții întunecați ai plaiurilor împădurite; cu cât crește altitudinea, cu atât privirea-cunoaștere străbate mai departe. Voința mână pasiunile în împliniri, iar lipsa ei, sau împuținarea ei conjuncturală frânge zboruri lansate în mulțumiri parțiale, în pierderea imboldului inițial. Câtă dreptate are Emil Cioran când spune și se potrivește acestor semivoițe, semizei, semieroi: "Dumnezeule! Oprește-ți natura, că ți-ai făcut muritorii pe măsura mărimilor ei!"

Fiecare pas pe treptele înaltului devine o cărămidă nouă la temelia cunoașterii. O nouă panoramă ce-și lărgeste orizontul alimentează vrerea pasului următor. Pasul ultim, atingerea culmii, vârfului, înseamnă atingerea unui țel, împlinirea pasiunii, descătușarea, arc electric, ca orice scânteie ce consumă tensiunea, frământarea, în același loc în care cerul alimentează acest paratrăsnet natural. Vârful devine punctul de belvedere maximă, cunoaștere maximă raportată la muntele "a ști". Reușita ultimă pe scara dorinței de-a demonstra, raportată la muntele "a fi", apropierea, atingerea de seninul adevărului celest dau acestui popas în urcuș semnificații multiple. Vârful devine locul unor trăiri extraordinare: profunzimea cerului copleșește, limpezimile lui ne scot din fire, uiți aici veșnicia osândei, trăind într-o

clipă infinitul desfătării; aici, în măreția visării, eul se pierde repede, nu ne mai aparținem, ne armonizăm. "Gâdilitoarele plăceri ale gloriei" conduc la manifestări diferite. Unii uită aici totul! Alții se copilăresc, în sinceritatea lor, în plinătatea simțirii, strigă, fluieră, așteaptă ecoul chiar dinspre vecinătatea cerului. Reușita savurată marchează mult orgoliul în gestul de acaparare a muntelui tuturor, prin proclamarea egalității cu muntele model, prin declararea victoriei și arborarea flamurei. Cum altfel s-ar putea înțelege numele proprii de oameni date munților? Moldoveanu, Negovanu, Văleanu, sau botezul, apelând la sacralitatea silabei OM: La Om, Omul etc. Pentru alții, vârful atins este doar un popas, în ascensiunea - cunoaștere. Omul-cuget a construit aici pe vârfuri lăcașurile zeilor de unde, după înariparea lor, i-a înălțat în zborul rotund al vulturilor din blazoane, spre cerurile ce oferă imagini infinit mai cuprinzătoare.

Olimpuri, Parnasuri își iau zborul spre cerurile-raiuri, prin zborul avântat al cugetului uman, care de la Icar încoace a simțit nevoia de a depăși limitele naturale ale înălțimilor. Frumos spune poetul:

"Un pisc de-ai cucerit Te-așteaptă altul

Căci niciodată nu-i sfârșit înaltul..."

Suntem o specie tenace. În fiecare generație, omul conștiință este marcat de blestemul cunoașterii și-și poartă destinul pe înalțuri, precum miticul Sisif, bolovanul. Același om în luptă cu același munte, de fapt o întrecere cu propria voință. O voință cât un munte reface, reconstituie curgerea spirală a omului etern.

Datorăm și muntelui dăinuirea

La noi acasă, în spațiul mioritic, armonia capătă amprentă specifică, ce în relația om-munte a născut floarea de colț a simțirii românești, în simțirea neamurilor.

Nemurirea noastră română este legată de muntele model, de netemerea luării de la cap, cu același gând, cu aceeași credință. Valuri de patimi călări, pârjoliri spre agoni-

selile noastre n-au putut dezrădăcina iubirea de pământul din totdeauna mamă, de muntele cetate, muntele templu, muntele frate.

Muntele de piatră măsoară statornicia, ne-o spune și proverbul, în care apele curg, se duc mai departe, ca niște năvălitori ce înghit în primul rând pulberea din cale și întotdeauna rămân pietrele. Viața munților se deșiră ca și viața popoarelor pe care o ocrotesc. De piatră este dantela ce mângâie orizontul, veritabilă cetate cu creneluri și turnuri de apărare, rezistent în crezul lui de cremene rămâne omul poporului de la munte. În timpii exemplu, locuitorii unor comunități mici, în fața dușmanilor se retrăgeau în cea mai apropiată cetate, unde rezistau asalturilor. În fața unor năvăliri puhoaiie, imensa cetate a muntelui a oferit loc de adăpost și fortăreață ființei poporului întreg, care, în ciuda unor jertfe fără nume și număr a rămas ea însăși și rodește la fel.

Nenumăratele "posade", știute sau neștiute, adevărate guri de iad pentru năvălitori, sunt pentru noi porți ale sărutului, în înfrățirea cu muntele zid, care nu se teme de faima puterilor, ciuperci crescute după potopul de jafuri, în bălți de sânge cu altă grupă sangvină. În sângele nostru, sămânța noastră rodește de două mii de ani, miere de grai latin, tenacitate traco-getică, puteri născute în inimă de munte, de munte Carpat.

Intrarea în muntele cetate se face prin "guri de rai", dovedind, dacă mai este nevoie, că muntele a fost mântuirea unui neam de creștini. Urcarea pe zidurile muntelui se face pe picioarele de plai, dovadă că muntele se sprijină temeinic pe prelungirile submontane pentru a sări mai repede în ajutor.

Intrăm în văile munților precum în biserică, să ne găsim liniștea. Așa am ridicat la porțile munților nestemate de frumos, altare la care porțile împărătești nu se deschid decât celor ai locului, celor buni, inițiați în dragostea de neam: Vodița, Tismana, Hurezi, Bistrița, Cozia, Argeș,

Corbii de Piatră, Dealul etc. Toate au vegheat spre miază-ziul păgân, sau spre nordul cu poftă de catolicizare forțată. Multe altele, asemeni acestora, ne-au păstrat și cultivat spiritul ortodoxiei. Estului năvălitor tătar, muscal asemenea, i-am pus strajă mănăstiri, posade și munți. În locașurile acestea își petrec veșnicia domnitori, emblemă de vitejie românească: Matei Basarab, Mircea cel Mare, Neagoe Basarab, Ștefan cel Mare și Sfânt, Petru Rareș, Mihai Viteazul. În trecători, istoria apropiată consemnează jertfa generoasă a unor generali emblematici: Dragalina, Praporgescu, Grigorescu, generali ai unor armate de eroi dintr-o nesfârșită scurgere românească în matca noastră, vatră de botez.

În inima muntelui, în înaltul lui veghe și foc de înștiințare, a pulsat viața, sămânța a rodirii șesurilor. Au avut grija curgerilor de tot felul, dinspre izvorul munte, după ce aceleași curgeri au spălat colbul străin, să reverse fecunda transhumanță, același cânt de ciocârlie-libertate, aceleași rapsodii cuminecătoare, aceeași suavă doină, aceleași balade eroice, aceeași simțire română, în ciuda presiunilor tuturor punctelor cardinale.

Biserica – munte

Omul, în căutarea intuitivă a frumosului, devine original de la un anume moment al dumeririi eliberatoare. De acolo, de unde, încetând agoniseala ca ucenic ascultător, își dă drumul propriilor bătăi de aripi. Agonisim prin toți porii simțirii noastre, prin sfatul împărtășanie, prin experiența care se afirmă o dată cu înțelegerea faptului că orice efect își are rațiunea lui. Nu putea naște muntele "efect" un model în reprezentarea geniului artistic? Nu puteau siluetele munților să dea, în respectul pentru ele, necesitatea modelului? Nu putea cugetul omului să nu se întrebe de ce Moise a urcat muntele Sinai pentru a pogori de acolo cele zece porunci, darul cel mare și neprețuit al

moralei lumii? Nu puteau mirarea și entuziasmul uman să nu admire jertfa, pentru noi oamenii, a lui Prometeu? Pilde nenumărate, argumente pentru creația prin model, alăturate simțirii armonice cu "râul", "ramul", au determinat local, în spațiul românesc, specificul grefat pe universal. Ortodoxia noastră, creștinism din început, este aproape chemică, răbdătoare, iertătoare, pornită către iubire. Iubirea este universală, dar trăiește românește într-un spațiu românesc!

Muntele sfânt - parabolă a raiului - în creația noastră este adus la forma de biserică și va păstra amprenta locului. Nu puteau genera obcinele bucovinene, subcarpații, rotunjimile munților, semeția catedralelor gotice! Acestea, la ele acasă, trebuiau să se întrecă cu aroganța austeră a Alpilor. Simțul măsurii și al proporțiilor a cuminecat *meșteri mari, calfe și zidari*, zugravi, pietrari, dulgheri cu geniul armoniei, pentru ca omul, care seamănă cu pomul, biserica, semănând cu muntele, pentru ca tot existentul să se arate în legăturile magice de frumos, în ciuda noianului de deosebiri. Cupolele turnurilor bisericilor noastre rămân rotunjite ca niște vârfuri rotunde, privind continuu spre Orientul - revărsare zilnică de începuturi în iluminare. Intrarea într-o biserică rămâne la apusul în căutarea permanentă a liniștii dinspre chindie, înserarea a zilei, amurg al vieții.

Cupolele se termină în crucea cu ramurile treflate, pentru ca dincolo de simbolistică să ofere calea mântuirii în eter prin spovedanie, la natura Lui Dumnezeu, în care fiecare ramură este treflată (Vezi ca exemplu ramura bradului - simbol al veșniciei muntelui).

Omul a orânduit, cu mici excepții, muntele biserică, la poalele muntelui, încercând să creeze liniștea meditațiilor în locul unde, pentru orice urcuș, este necesar un popas. Momentul popas devine astfel îndemn ieșirii din sine, pentru trăirea în alte planuri.

Intrarea în văile muntoase ale munților, în solemnitatea bisericii, în piramida biserică de aiurea, dă efectul de piramidă și acesta - puterea eliberării într-un alt

fel de zbor. Poate așa s-au născut imaginile înaripate de pe pereții interiori și exteriori ai bisericilor. Păsările cerului cu chipuri umane ne aduc pacea, împăcarea și înălțarea în dangătul clopotelor, ecouri repetate de pendulările între creste ale vântului purtător de zvonuri străni și mireasmă de rășină.

Chemări de clopote se fac auzite atât dinspre munți, cât și dinspre altare.

Călăuziți-vă pașii spre ele, spre zborul de care nu vă desparte decât o clipă de liniște! Aici o veți găsi!

CE NE DESPARTE?

Multe sunt însemnele particulare care ne individualizează identitatea. Suntem în unicitatea noastră adevărate prototipuri cu timpul lor de destin și manifestare proprie. Și totuși... prin ceea ce ne asemănăm ne unim. O idee comună ne duce sub sceptrul aceluiași partid, aceleiași turme, cu reguli esențial schimbate. Când regula este înțeleasă diferit turma devine turme, binomul devine individ. Așa trebuie să se fi întâmplat cu creștinismul la începutul mileniului doi de existență. Atunci vesticii Europei au dorit să inoveze dogma. Intre cei care au acceptat "noutatea" și cei ce nu trădau regula veche s-a produs ruptura.

Una din problemele delicate, de dogmă, a reprezentat-o problema lui "filioque". Adică, darul creației, în interiorul sfintei treimi, poate purcede de la fiu. Ortodocșii susțin că darul tuturor facerilor este al tatălui, în timp ce catolicii susțin că și fiul este purtătorul acestui dar.

Simplificăm, sărăcind inclusiv substanța problemei care a umplut bibliotecii, a creat partizanate! O facem pentru posibilitatea angajării unui răspuns la întrebarea de mai sus, necesar unor clarificări în opțiunea spre vest, lucrurile cu întrepătrunderile lor cerând-o, chiar dacă nu explicit.

Fructul, sămânța sunt - fără îndoială! - creația maturității. În ce condiții reușesc acești fii să susțină ștafeta vieții? Nu am văzut semințe în faza lor de creștere care să poată încolți.

Nu am văzut că semințele, chiar eliberate de tată, nu pot rodi, dacă nu au suferit botezul pământului, al altui tip de lut, un fel de judecată -ca o coborâre într-un sân etern la

întâlnirea noii sentințe, în care se transferă Tatăl, noul duh al creației. Nici fiii noștri nu deprind mersul fără dădăceală, sau fără examenele maturității.

Semințele seci, sau zdrobite înainte de un tainic soroc, nu au puterea creației! Semințele neintroduse în brazdă, nu rodesc! Semințele verzi - ca și copiii din brațe, mai au mult de crescut. Sămânța trebuie să includă în coaja sa o viață completă. Judecata este coborârea sub pământul care, validează următoarea trecere!

Iată-ne în cercul demonstrației lui Averoes! Tatăl este creator, însă fiul este creator, numai dacă, prin îndumnezeire devine tată. Când devine tată? Atunci când posibilitățile sunt validate și taina cununiei i-a predat harul. Trecerea este neapărat una de taină, ca toate lucrurile sublime! Iată o diferență între noi și alții, iată de ce modelele cu decadente și libertinism au proliferat în vestul romano-catolic!

Ortodoxia a rămas pe poziția începutului, o poziție departe de a rămâne rigidă, cu acumulări cuminecate discret, care confirmă calea începutului.

Este greșită părerea că îndemnul la răbdare, toleranță, frânează... dezvoltarea. Valorile adevărate se construiesc greu, în timp îndelungat, cu validarea fiecărui pas. Englezii susțin calea de dezvoltare cu "văzând și făcând" și, în conservatorismul lor, se mișcă foarte calculat. Și ei au simțit că ceva nu este în regulă cu... Pontiful, ambasadorul Lui Dumnezeu pe pământ (ca și cu Danemarca...!) și au devenit anglicani. Perceperea nuanței dogmatice care desparte creștinii este grea și ține de subtilitățile teologiei, filozofiilor, însă caracterul nostru, ținând de zestre, educație, este pătruns, în intimitatea lui, de esența problemei, fără a putea explica acest lucru de taină. Poarta reconcilierii ecumenice se poate deschide prin soluția comună a lui Dumnezeu-Fiul care poate deveni Dumnezeu-Tatăl și astfel creator. Împăcarea este necesară ca și o Europă unită!

"NOI SUNTEM ROMÂNI"

Este de acum o formulă consacrată afirmării unui sentiment ce trebuie să se mărturisească pentru a fi deplină trăirea. Așa suntem noi, românii, în clipele noastre în care tensiunile ating limitele descărcărilor. Este o manifestare naturală a iubirilor incandescente ce perpetuează continuu iubiri. Rostită în momentele nepotrivite, "formula" erodează, ca orice exces face loc, din ce în ce mai mult, unor argumente otrăvite.

Otrăvă dulce, picurată tenace, pentru fundamentul de mâine: "noi suntem români"!

Într-o lume educată, alimentată biologic, pentru unitatea națiunilor, specializată în domenii înguste, cuprinderea întregului este din ce în ce mai greoaie. Lucrarea subtilului, manipularea, "otrăvirea dulce", nu numai că sunt posibile, dar au terenul fertil.

Lumea nu are timp să coboare în adâncimea sensurilor, în tâlcul lucrurilor. Politica se face cu vorbe ușoare, aruncate pe te miri unde, de guri importante. Vorbele sunt reluate, tălmăcite și răstălmăcite de specialiști, pentru a le da sens (chiar și celor care nu-1 au!).

Este vremea lucrurilor de suprafață. În timpii scurtați

de graba noastră, este importantă forma. Trăiască forma! Nici nu se poate altfel când, cel puțin la noi, politicienii, diplomații s-au născut azi dimineață și mâine trebuie să facă ceva, cu orice preț, pentru a rezista pe pedestalul construit aparențelor.

Există în spatele cortinei forțe avizate care instrumentează piesa, observă jocul spectatorilor: un veritabil șah cu țări, oameni, perspective, toate vii, aduse în încleștări.

Jucătorii sunt mereu aceiași: spiritul viu al popoarelor, al grupelor de popoare, al puterilor care și-au creat de mult organisme-suport.

Se joacă din totdeauna partide. Victoriile unora provoacă dorința de revanșă a celorlalți. Succesul îmbată. Dorința de revanșă trezește. Roata își face mersul cu dorința unora de transformare și cu mulțumirea reușitei altora.

Ieri, noi românii, viețuiam între trei imperii și numai dorința tuturor de a ne înghiți ne-a salvat. Deși eram câtă frunză și iarbă, în Transilvania erau recunoscute alte trei națiuni. Etnii au fost aduse în casă străină cu rol de protecție (sașii, secuii), împotriva unor "lăcuste cărări". Au venit protectorii unui popor, dinspre stepele mongolice, stabiliți acum o mie de ani în pusta panonică.

S-au clătinat, au căzut imperiile, sau și-au adaptat forma de existență (URSS). Am scăpat din chinga turcilor și a uriașului cu "picioare de lut" și ne-am luat revanșa, cu mijloace proprii, față de aceștia. Față de imperiul de la răsărit, ne-am verticalizat și vrem să ne regăsim identitatea unde contaminarea a fost mai puternică.

În șahul vremii, avem entuziasm (acela al regăsirii) spre răsărit și suntem în pierdere de viteză spre Vestul pe care îl numim Europa. Îl numim așa pentru că suntem la hotarul a două lumi, spiritual discutând: cea orientală și cea occidentală, care geografic interferează în Peninsula Balcanică. În zbuциumul tensiunilor maxime se nasc marile civilizații, dar și marile războaie. Este oare nevoie să dăm exemple? Războiul troian, războaiele greco-persane, greco-

romane, cruciadele, războaiele ruso-turce, ruso-austriece, cele două războaie mondiale, conflictul iugoslav. Toate sunt evidente pentru exercițiul demonstrației.

Pe granița între două spirite, două religii sunt în mod firesc tensiuni. Tensiuni care își trăiesc viața lor interioară, se alimentează în creșteri lente și izbucnesc când momentul, prilejul nu le mai pot stăpâni. Ajunse la suprafață, ard, pârzollesc violent toată agoniseala de ură și resentiment. Focul nenorocirii îi prinde în mreaja lui pe răi și buni, patimile sunt manifestări comune structurilor umane în care nu s-a instituit încă o morală unică, unificatoare. Toți au dreptate din punctul lor de vedere. Istoria fiecăruia este cea *adevărată*. Tot ceea ce vanitatea noastră a agonisit ca zestre punctelor de vedere se aduce în disputa pentru afirmarea lor. Cel mai ades nu greșim când vorbim în numele nostru, dar nu putem să vorbim și în numele altuia, să-i punem în cârcă vrute și nevrute, întâmplate și neîntâmplate. Îi punem în cârcă celuilalt, mai ales ceea ce am dori în ceea ce-l privește. Repetăm o istorie prefabricată în câteva generații, pierdem momentul începutului și, obiectiv, situația neclară devine argument.

Între părțile în dispută, de regulă, intervin și alți sfătuiitori cu punctele lor de vedere, de cele mai multe ori altele, alteori partizane. Partizanatele se nasc în interiorul celui care arbitrează.

Partizanatele au istoria lor. În jurul unei cauze s-au adunat întotdeauna, de o parte și de cealaltă, interese opuse. Zeități, popoare sunt prezente în conflictele din Mahabharata, din Iliada. Zeus își arunca fulgerul, părtinitor, împotriva oștenilor lui Priam, în timp ce Apollo susținea tabăra adversă. Cam în același spațiu geografic, înaltul Olimp actual, hotărăște loviturile aeriene ale NATO împotriva sârbilor bosniaci.

Din același Consiliu de Securitate, chiar împotriva părerii secretarului general, Rusia se opune "fulgerului" lui Zeus, considerând masa tratativelor mai potrivită.

Tensiunile între „zeiții ale tuturor evilor” există. Uneori sunt afirmate, tăgăduite de suprafață, ascunse. Există între polarizările intereselor, între noi și alții. Cauzele se cunosc. Să privim de exemplu tensiunile generate între noi și vecinii de-ai noștri, după tratatul de pace de la Trianon. Ele se alimentează cu dorința de revanșă a celui ce ieri se considera unic, într-o unicitate exclusivistă, în ce ne privește. În opoziție, noi ne trăim succesul unirii firești și ne afirmăm mândri bucuria noastră. Ni se aruncă în față cuvinte grele, orice manifestare de dragoste față de om și de loc devine extremism, naționalism. Mobilul este transparent. Cum pot să-mi afirm propriul naționalism, dacă nu negându-l pe al celuilalt?

Față de cel care este în suferință, cel ce plânge, compasiunea este una naturală. Față de cel apropiat, orice strigăt al acestuia atrage atenția și crează partizanatul.

Ungaria este mai aproape de Vest (a se citi Europa!), strigă și este auzită. Strigăm și noi, ne aud vecinii din Vest care preiau strigătul nostru și strigă și ei: "Prindeți hoțul!" (a se rememora evenimentele de la Tg. Mureș, din 1990, cu cazul "maghiarului Cofariu" când el era român neaoș!). Sârbii ne aud, dar pe ei nu-i mai crede nimeni, Europa le este deja în tabăra adversă (vezi embargoul)!

Noi suntem români! Suntem încă români. În contextul european, acest lucru deranjează. Europa unită?

Da! Deznaționalizată, însă pentru români (vezi Republica Moldova!), dar cu unitatea germană înfăptuită, cu drepturi pentru minoritari, peste drepturile majoritarilor, chiar cu riscurile unor noi enclave. Scopul scuză mijloacele, cu atât mai mult cu cât regizorul stă după cortină și savurează spectacolul, totdeauna pe cheltuiala altuia.

Atenție, domnilor la Europa! Atenție domnilor, la regizorul de după cortină! Atenție la spiritul revanșei, întotdeauna neobosit și pătimaș, al celui care consideră că a pierdut ultima partidă (vezi invocarea, foarte des, a *nedreptului* Trianon!). Atenție ca trăirile noastre adevărate

să nu fie profanate de ignoranța noastră, de repetiția obositoare în situații nepotrivite, de cel ce stă la pândă și-și adună continuu noi partizani.

Noi suntem români! Trebuie să rămânem români, la noi acasă, recunoscuți de o Europă care-și vede de interesele ei, însă fără concesiile care hrănesc rezizorul și viitoarele scenarii!

INIȚIEREA CU DORUL

Cum s-ar putea oare număra pașii creșterii într-un lucru care nici nu-și poate explica, într-un înțeles anume substanța? Este un lucru știut că din tănuire, din nerelevare, taina, misterul își sporesc tensiunea și valoarea. Cu cât răbdarea amână degustarea, învechind vinul pentru alte degustări, cu atât ideea de vechi, necunoscut, capătă valoare și noblețe, înțelepciune și bun gust.

Ne aparținem, ca ființe cugetătoare, nouă înșine, într-o măsură aproape neînsemnată. Aparținem naturii noastre umane în care regula biologicului ne obligă peste puterea noastră de-a ne opune. Aparținem unei lumi a oamenilor, în fața căreia ne purtăm în demnitate "masca". Aparținem valului propriei generații, care ne face greoaie înțelegerea pentru cei care au fost și mai ales pentru cei care vin după noi. Aparținem într-o anume individualizare unor doctrine aflate în concurență cu altele. Aparținem unor anume deveniri,

printr-o forță care ne absoarbe datorită polarității moștenite, cultivate, latură de destin ce ține cont și de dorința proprie deși și aceasta se poate naște din presiunea din afara noastră. Aparținem, prin ceea ce avem nemuritor în noi, de locuri care au fost binecuvântate, de slova care ne binecuvântă de la prima ei rostire. Rostim la naștere între primele cuvinte: mamă, tată. Sfârșim prin a rosti, la împlinirea vremii, numele unui alt creator, mult mai din început și mult mai după. Mamă și tată ne este și locul unde am îndrăznit să ne rostim intrarea în trecerea la zi, într-o trecere fără pereche.

La vârsta copilăriei avem o chemare spre joacă irezistibilă. Dragostea copilului este joaca nevinovată din grădina tuturor jocurilor cu toți copiii la un loc, joacă dintr-o grădină ocrotită dinspre toate direcțiile naturii și ale omului deopotrivă. Nicăieri nu este mai evidentă creșterea dorului ca lângă stâna din munte.

Copilul "păstor" își refuză jocul în comun, pe "Vârful cu dor", pentru ca singurătatea lui să fie deplină. Copiii ceilalți au rămas în umbra văilor sau, ca și el, pe alte vârfuri. Dorința-durere, de a-și împărtăși beatitudinea trăirii cu cei de-o seamă, însămânțează de acum un anume fior de dragoste, chemare a unui sat.

Despărțirea de mama căreia sânul nu i-a înțărcat de mult, este o altă durere a copilului pe care a moștenit-o de la pruncul Pan - părăsit de mama sa, Nimfa Driops. Copilul își găsește în ieduți, miei, ființe la rândul lor predestinate jocului, tovarăși de un an - acestea trăind altă ritmicitate: viața lor mai scurtă, trăindu-se cu viteză mai mare. Depărtarea de mamă, de copiii de-o seamă, copleșește o structură ce nu-și poate împlini chemarea, însă își consumă interior, necesar, durerea mută, într-o speranță a revederii cu aceeași vitalitate ca a mugurului ce așteaptă îmbrățișarea călduroasă. În compensație, afectivitatea sa se va dărui generos tuturor elementelor ce trăiesc alături de el, în singurătate, sau în depărtare. Aparenta singurătate împrumută viitoarea înfiripare a cântului, cu durerea fluidă și-n

același timp ostoitorul balsam, din viitoarea revărsare a doinei.

La sorocul când "jumătățile" își sporesc atracția și cântecul trebuie să trâmbițeze chemarea, singurătățile din vecinătatea turmei, de pe crestele ce sprijină cerul, au născocit, de când se pomenește omul, mesajul apropierii. Pan a vrăjit și încântă și azi nimfele pietrificate, zânele izvoarelor, băcițele stânelor, cu trilirile ce-și strecoară în labirinturile tuturor văilor ecourile de înștiințare. Tensiunea chemării, pentru a urma legea firii, i-a dăruit anticului nostru străbunic puteri magice: "Orfeu, vrăjind copacii și pietrele, cânta!" Revărsarea cântului de fluier, din tot atâtea veacuri ca și păstoritul, poartă aceeași dorință către împlinire, cât și o plăcută tristețe a singurătății, în care există speranța revederii. Acest refugiu în cântec-ostoitorea doină, are un ritm cu o respirație economică de-o tandrețe suavă, într-o melancolie niciodată resemnată. Un amestec sonor al unei dureri întrupate din copilărie, cu o speranță răbdătoare, într-o prelingere "deal-vale", "accentuat-neaccentuat", ca și pasul ciobanului pe dantela de piatră, îmbată orizontul. Aici, pe culmea domoală a plaiului - împărăție a păstorului pelasg - doar ecoul și gândul înaripat de doruri îș i pot zbengui, în avântatele porniri, substanța. Totul devine potențial sub efectul vârfului ce sloboade zborurile spre mamă, spre iubită, spre alți magneți ce alimentează chemările.

Creasta muntelui, cu acest mereu numai înainte zbor, face posibilă întâlnirea privirilor Carpatului cu Balcanul, cu panglica de argint a Dunării, cu turmele valurilor pontice. Ascunde privirilor, însă, obiectul altor adorații, pentru ca această tănuire să sporească dorul, iar apropierea să ardă în contopirea jumătăților, ceea ce a mocnit răbdător, construind trăinicia împlinirii.

Și muntele copilăriei și muntele junelui ce n-a coborât spre grădina Hesperidelor, pentru a mușca din mărul de aur, devin la clipa rememorărilor din amurg doruri, ne-o spune poetul: "păstrăm undeva, într-un colț înlăcrimat de inimă,

chiar și atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plai, o vagă amintire paradisiacă".

Este o întoarcere la vârsta copilăriei în constatarea:

"Sus în lumină, ce fragil apare muntele!

Cetatea zeilor din ochi de copil".

Muntele păstorului este locul de naștere a unui dor ce și-a rostuit of-ul-doină în murmurul cavalului, împrumutând susurul izvorului, tânguirea adierilor în cetină și fiorul necuprinsei beatitudinii din verile fără somn. Dorul acestui paradis, ne-o spune Dan Verona, are regretul unui pedestal pierdut în închipuita glorie: "... în mine se trezește păstorul de acum câteva mii de ani, păstorul la turme stelare".

Nostalgiile revenirilor cu gândul pe creste, pe plaiuri, un fel de doruri care reconstituie în neputința vârstei realul tinereților, sunt regrete ale unor paradisi pierdute. Departe ne-a rămas nașterea, acolo ne-a rămas paradisul! "Restul este purgatoriul și infernul"!

Ne-am născut cu dorul în raiul muntelui, ne-am purificat în lupta năvalelor din șesurile unor patimi nerăbdătoare, pentru a răzbi un infern de suferințe. Retrăind în amurgul înțelept, prin forța dorului - memorie vie - începutul unui paradis, facem dovada împlinirii "trecerii" într-o matcă cu doine, cu mioare și rezistență într-o simțire ce ne-a fost dăruită dincolo de noi, pentru dincolo de noi.

PORTILE VÂLCEI

Pământurile vâlcene sunt acea parte de țară olteană, în întregul românesc, în care semnul binecuvântării dumnezeiești se întâlnește la tot pasul. Coboară seninul din creștet de munte în pâraie de cristal spre trupul unui Olt care are în numele său vechi, Alutus, virtutea cântecului din lăută și a altarului cu alt fel de iluminări.

Din domolitele dealuri cu mere rumene, din podgoriile cu amintiri dacice, sufletele deprind dragostea de viață și puterea să se mărturisească frumos, că aici grădinile au ceva din raiul pământesc. Șesul cu nenumăratele lanuri prisosesc hambarele cu pâine. Trupul vâlceanului are substanța tuturor împlinirilor, inclusiv a tuturor păcatelor. Vâlcea, ținut al unei vieți cu armonia formelor de relief, trăiește însă și înălțarea în cele ale cugetului. Acest lucru i-a fost hărăzit de la începuturi, când or fi fost acestea. Fapte multisekulare, împlinite în urme materiale atât de prezente în peisajul vâlcean, mărturisiri ale slovelor din buchiile rostuite în tiparnițele și tipografiile locului, povestesc în felul lor convingător, pe măsura mirărilor noastre, că aici duhul s-a izvodit locului, dar și altora din întregul românesc.

Râmnicul, așezat și confirmat de timpuriu ca așezare la confluența Oltului cu Olăneștiul, s-a situat la răscrucea drumurilor oamenilor. Sarea dinspre "sarnițele" cele vechi ale ocnelor trebuia să ajungă la Dunăre, unde Mircea Bătrânul își construia cetate și să traverseze pe sub munții cei mari țara de-a latul.

Căruțele cu piatră, cu mere, cu șindrila vor fi inspirat "poștalionul" din emblema mai târzie. Transhumanța atâtor turme, târgurile, nedeile negreșit arată că frumoasa țară vâlceană era bine cunoscută de românii altor vremuri.

Ascunsă de răsuflarea rece a stepei, de pârjolul imediat al năvălirilor, cu locuri bune de viețuire, dar și cu

ascunzători pentru supraviețuire, Vâlcea a reprezentat o garanție a stabilității și dăinuirii. Aici și-au pregătit retragerea în veșnicia înseninărilor și locurilor înverzite Mircea cel Bătrân, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, dar și un întreg neam de boieri olteni, de stirpe basarabă. Aici, în vatra noastră, s-au clădit temeuri pentru credința tuturor. Pericolul convertirii crezului nostru ortodox la alte simțiri a determinat orânduirea vremii, după căderea în 1370 a Severinului sub ocupația ungarilor, să facă în 1504 un "Nou Severin" la Vâlcea.

Mutată fiind la Vâlcea, adevărata poartă spre cer, adevărata poartă spre identitatea noastră creștină, dar și de neam, Episcopia Râmnicului a devenit o instituție care a păstorit eficient - la un moment dat - întreaga Oltenie. Sigiliul Sfântului Calinic, ajuns în scaunul episcopal în 15 septembrie 1850, cuprindea stemele tuturor județelor oltene, care formau "Valahia Mică": Vâlcea, Romanați, Dolj, Gorj, Mehedinți.

Frământările noului centru spiritual românesc sunt nenumărate. Înfloriri și pârjoliri, înstrăinări și regăsiri, păcatul nestatorniciei cu mântuirea remărturisirii, adevărata credință.

Au trecut ungerii și austrieicii, lăsând doar numele unei "Capele" și întărirea a ceea ce suntem. Au trecut turcii, cu turcirea chiar a unor domni rătăciți, au trecut muscalii și mai apoi alte războaie. Au trecut peste noi precum apele, însă Episcopia Râmnicului este și azi piatră de ortodoxie și continuă primenire creștin românească.

În spiritul a ceea ce sunt astăzi aceste "porți", au lucrat oameni cu har, înainte stătători. Pe lângă Calinic Cernicanul, ctitorul Frăsineilor - Athos românesc, episcopi luminați precum Climent, Damaschin, Filaret se vor nevoi cu traducerea în limba română, tipărirea a nenumărate titluri de carte. Dincolo de orice nume și reușită în Episcopia Vâlcei

strălucește inconfundabilul episcop, viitorul mitropolit și sfânt Antim Ivireanul, model celor anterior menționați.

Deși Vâlcea fusese "înzestrată" cu harul tiparnițelor și al slovelor de iluminare - să ne amintim de tiparnița Govorei, anterior a Bistriței, a Coziei, trecerea lui Antim prin Eparhia Râmnicului este un moment major al culturii românești. Antim transformă Râmnicul - după spusele lui Nicolae Iorga - în capitală a tipografilor români din secolul al XVIII-lea.

Hirotonit în 16 martie 1705, Ivireanul păstorește eparhia vâlceană a întregii Oltenii, timp de trei ani. Amprenta extraordinară a învățatului s-a transmis locului și operei lăsate. Orator, traducător, tipograf, diplomat, dar și om al ortodoxiei, Antim Ivireanul se nevoiește cu împlinire să introducă limba românească în textul cărții bisericești, oferind inegalabile pagini de limbă și literatură română veche. A introdus limba română în cult, în locul slavonei, înlocuind "govoreala" cu "voroava" strămoșească. Ivireanul apără ortodoxia română, față de atacurile calvinismului și catolicismului dinspre Transilvania. Va tipări la Vâlcea "Tomul Bucuriei", în 1705.

Mari au fost încercările, mari au fost și oamenii ce le-au stat împotriva. La ceasul nevoii de grai românesc, cu tenacitatea "melcului", mitropolitul Brâncoveanului pune stavilă pentru limba greacă, deschizând ușa din față, ușa împărătească a limbii române, ce se va primeni continuu, pentru frumusețea și "dulceața mierii" pe care o are.

Porțile Episcopiei vâlcene ne cheamă continuu să ne minunăm de toate cele sfinte, adăugite meșteșugit de oameni îndumnezeiți. Ne cheamă porțile deschise, ne cheamă clopotele, ne cheamă temeliiile puse nouă de duhul unor oameni iubitori de țară, de limbă, de ortodoxie, să ne mărturisim iubirile, să ne rugăm lui Dumnezeu să ne dăinuie.

Dă-ne Doamne înțelepciunea înțelepților, lumina

luminațiilor și credința statorniciei, neabătută în cele bune!

DESCĂLECĂRI..

Mândre sunt "țările românilor" din îmbrățișarea horei carpatice! Frumoase sunt "țările" plămădite din lutul românesc, de dinaintea numelui de botez! Gemene în frumusețe, înlănțuite în hora de lut multimilenară, "țările" țării celei mari au rămas în simțirea începutului, al Horei de la Frumușica. Binecuvântate sunt, într-o frumusețe diversă, pentru prinosul individual, într-o neegalată și bogată în frumusețe lărgime de țară, care demult și-a botezat felul de a fi al locului și omului, cu amprenta de latinitate a României.

Părțile care fericesc întregul își au unitatea de frumos în individualizarea cu contur propriu. În mijlocul "horei", unde punctul de întâlnire a tuturor razelor poate genera bătaia de inimă a unei simțiri, locul a fost nemurit ca Țară a Făgărașului pentru a arăta statornicia locului precum muntele de piatră care-l străjuiește. Aceluiași loc, curgerea năvalnică a mileniilor, în aceeași matcă vegheată de statornicia pietrei, oamenii i-au spus și Țară a Oltului, reperul de curgere cel mai lung din cuprinsul întregului.

Inima își hrănește simțirea trupului cu viața curgerii neîntrerupte, revărsându-și spre toate "plaiurile", orizonturile, sevele. Țara Făgărașului, statornică inimă, a dăruit, din viața sa de Țară a Oltului, nenumărate descălecări.

Din înaltul culmilor alpine ale crestei ce-i mărginesc latura sudică, privirea roată poate mângâia departe Dunărea

Marea cea mare, câmpia pâinii și dulcea văluire transilvană. Undele Oltului cu solie fluidă dinspre Ceahlăul moldav se primenesc cu o jumătate din apele lor dinspre Făgăraș și Mărginimea Sibiului, pentru a se împlini în Muntenia și Oltenia cu substanța acelorași curgeri.

Din vecinătatea Oltului, acolo unde cristalul Sadului

coboară din înalt sfatul limpede, Samuel și Inochentie Micu și-au deprins iluminarea, ducând-o la înfloriri, pentru descălecarea nației din robia altora.

Din Avrigul aceleiași "țări" a plecat Gheorghe Lazăr, "apostol" al învățământului din Muntenia.

Din Cuciulata făgărășeană a descălecat în Bucovina Aron Pumnul, pentru împlinirea Eminescului - zeul nepereche al limbii române.

Din Cârța permanentei dacice, Badea Gheorghe, păstorul iluminării cu buchea cărții, a plecat solie de mulțumire la Roma, în căutarea unui nume de botez, drag nouă, potrivit unității neamului sub semnul căruia s-a născut.

Din Făgărașul inimă a plecat în marșul său voievodal descălecătorul legendar Radu Negru cu a lui ceată.

Câte alte descălecări anonime nu marchează aceste pământuri, care au fost mai mereu zgârcite în lauda de sine. Fapta trecută a fost invocată numai pentru entuziasmul permanentei tenace, pentru echilibrul educației, în cuminecarea a ceea ce suntem, pentru a rămâne buni, înțelepți; pentru a rămâne noi înșinem, la noi acasă.

Rămânem noi în tiparele matriciale cu arderi și înfloriri la soroc, dar în pas cu vremurile cărora le topim mode și gusturi, cu primul val al necesității, al trebuințelor noastre.

Tehnologiile unui secol emancipat de viteză, de înstrăinări, care nu de puține ori își uită rădăcina, au adus și locului chiar păcatul lipsei de măsură cu chimia, unde o "victorie" este mai degrabă o înfrângere.

Rătăcirile au momentele lor de trezire și revenire în matca statornică a înțelepciunii, fără vârstă. Sunt semne că ne revenim în ecologia noastră tradițională, în ortodoxia noastră - crez, după epuizarea unor mode de împrumut.

Am pus în Țara Oltului, de când se știe omul pe aceste pământuri binecuvântate, strunire, atât cât ne-a fost necesar,

râurilor rezezi și cristaline. Pive pentru rostul îmbrăcămînt ii, al uleiului; joagăre pentru meșteșugul lemnului; mori pentru rostul pâinii. Am făcut-o cu o pricepere înăscută, fără a tulbura lucrurile, dar ușurând traiul. Sub semnul facilului, al rafinării gusturilor din pornirea tuturor, din care curgerea noastră nu poate lipsi, Țara Oltului a rostuit un nou descălecat: cel al energiei electrice. Pentru curgerea și înflorirea în timp în care clipitul pleoapei este o unitate de timp leneșă, în cuprinsul de sub ocrotirea "Alpilor Transilvaniei", panglica șerpuită a Oltului a devenit salbă de oglinzi. Ne putem limpezi azi privirile în acumulările de la Voila, Vistea, Arpașu, Scoreiu, Avrig, mâine în lacul Hoghizului, al Racoviței. Rostul acestor lucruri este nevoia de mai bine a locurilor din tot cuprinsul țării celei mari, ca efect al descălecării energiei locale în păienjeniușul sistemului energetic național, care hrănește clipă de clipă întregul cu prinosul individual al tuturor iubirilor locale. Rostul lucrărilor hidrotehnice ale zonei este însă și unul local, prin asigurarea unor rezerve de apă pentru confortul sporit al consumatorului, fie el industrial, sau individual. Mai există un rost, în protejarea împotriva inundațiilor a unor mari suprafețe de teren, când bătrânul râu și-ar aminti de tinerețea-i zburdalnică.

Pline de fior sunt focurile în noapte văzute din meterezele, sau altarul muntelui. Tainică îngemănare a boiltei înstelate, cu furnicarul de lumini pământene a făcut omul, punându-și la dispoziție efluviile electrice, strunind tensiunile înalte cu arderi rapide.

În cele șase centrale hidroelectrice, câte vor fi la finalizarea lucrărilor în Țara Oltului făgărășean, fuioarele de lumină vor strălumina o viață, poate mai aproape de simțirea cu strălu-minarea de gând și faptă, din substratul tuturor strămoșilor. Tari și răbdători să rămânem și noi ca piatra Făgărășului, perseverenți în curgere ca Oltul atâtor iluminări - viață, trecători senini cu urmă de curgere în rotunjirea

istoriei, a pietrei. Piatră, piatră, mereu piatră, pentru casa-ne
de piatră din rostul țării cu două nume și descălecări, pentru
trupul a cărei inimă este.

MUNCA APEI

Este un fel de-a fi al materiei în binomul a două elemente: oxigenul, suport combustiei, și hidrogenul, combustibilul necesar arderii pentru revărsări de lumină și căldură. Ce viață mistuitoare duc aceste elemente! Ce foc naște împreunarea lor, pentru ca unirea să rodească împăcarea limpede, pacea trecutelor adversități!

Munca apei într-o istorie de curgeri este o urmă a trecerii prin zbuciumul erelor. Ce urme frumoase sunt văile săpate în staticul granitului pentru împlinirea "cheilor", pentru deschiderea "porților de fier"! Ce frumos ne mângâie cuvintele: albie, matcă - născute din munca prelingerilor fără întoarcere și împrumutate muncii popoarelor pentru neștrămutare, pentru simțirea proprie.

Matca, urmă a trecerii și trecerea la zi - efect și continuu drum al apei, este o traiectorie, un loc, mereu botezate într-o înțelegere largă: ocean, mare, fluviu, pârâu, izvor, sau dezmiertate într-un alint al numelor proprii: Olt, Olteț, Lotru, Lotrișor, Lotrioară, Bistră, Bistricioară, Bistrița. Ce nume frumoase ne-au lăsat rostirile trecute pentru munca apelor, ce-și văd de rostul lor de dinainte de rostirea articulată!

Apele se îmbrățișează fără resentimentul numelui de botez, pentru a-și spori forța de unitate, pentru șansa curgerii-viață. Cum se poate împreuna Bistrița, cu Repedea, cu Sebeșul, cu Lotrul, fără resentimentul etnicului? Fără patima trecutelor păcate? Cum poate aduna Dunărea apa de scaldă a Vienei catolice, apa din cristelniță a Belgradului ortodox, apa în care își spală picioarele credința moscheiilor? O matcă care adună patimi și regrete dintr-o Europă mereu alta, care împacă, unește, contopește într-o iubire unică, este un model de pace din care, botezându-ne, primim forța iertărilor pentru purificări de tot felul, pentru iubirea întregului.

Apa, substanță vie, apă vie, hrănește viul tuturor ipostazelor, pentru o tinerețe veșnică, "fără bătrânețe". Hrănește arșițele verilor la chemarea "paparudelor", încălzește cu plapuma-i dalbă abia înfiripata pâine, își schimbă culoarea pentru prinosul curcubeului, continuu în flecare din noi, în aceeași taină ca la nunta din Cana sau a unei "cine" celebre.

Trudă de muncă fără răgaz a rotunjit piatra, care mai apoi a rămas cu adevărat locului în brâul de piatră al cetății și casei, sămânță de statornicie, mutată în curgerea de vânt și de oameni.

Piatra spălată de păcate, omul primenit prin scaldă, vindecat la "izvorul tămăduirii", lacrima și roua din prisosul durerii lichide, pornirea năvalnică a sângelui, a deluviului torențial, a valului, sunt împliniri ale muncii fără răgaz care face și desface, naște și săvârșește structuri într-o regulă fără părtiniri, model de viață al "trestiei gânditoare".

Munca apei cu permanenta reîntoarcere la izvor, într-un tulburător cerc, acest circuit în care gravitația nu este un obstacol, are în ea ceva sublim. Norul, un fel de duh al apelor evaporate, materializează un zbor spre chemarea paserii de ploaie, a pădurii însetate. Sărutul ploii, înfinire a iubirii cerești, face posibil scâncetul înfiorat al izvorului răcoros, mereu început în drumul orizontal, din orizonturile vieților noastre, cu împlinire continuă de trup și de păcate din care o mare, un ocean își decantează continuu sudorile sărate, sorbite din paradoxale fluvii dulci.

Apa s-a pus la treabă când zeul tehnologiilor, i-a scos în cale mori, joagăre, pive, eleștee, dăruindu-și generoasă potența. Din prinosul multor împreunări lichide, prăvălitate în cascade, a dăruit și dăruiește în seve și energii pentru lumea cutezanței neîmpăcate a omului, în ascensiunea lui spre mântuirea înaltului.

Omul vetrelor noastre a "împrumutat" putere de la apă, sporindu-și propria putere în pas cu moda vremilor

mereu emancipate, într-o nouă creștere a tehnologicului și mai sărăcite în simțirea cu întregul naturii mame.

Mama se dăruiește într-o regulă sacră fiului operă, care fiu, în spiritul nostru românesc, poate deveni la rândul lui mamă multor creații. Apa ni se dăruiește pentru ușoara noastră viațuire. Apa ne pedepsește pentru "ieșirile" noastre din regula casei. Ne pedepsește pentru îndreptare, pentru a ne păstra măsura într-o armonic în care un lucru, un moment au sorocul lor, au menirea lor.

Sorocul hidroenergiei românești a fost unul al nevoii. Nevoia secolului douăzeci în valul tehnologiilor energofage a pus la treabă omul pentru ca "mama apă" să-și dăruie puterea. Fiul trecutelor mori, pive, eleștee, dintr-un spațiu al unui tehnologic mai umanizat, a ridicat sute de hidrocentrale.

Au fost construite baraje ce pot reține vremelnice mai mult de 10 miliarde metri cubi de apă în întreaga Românie. Treburi pentru un mod nou, mereu nou de viață, din valul vremilor care rodesc cu fiecare creastă un nou "om nou", într-o regulă de formare a valurilor, veche de când lumea.

Omul nou este omul fiecărei dimineți după ce și-a clătit fața pentru a alunga zăbranicul somnului. Om nou este și cel care-și spală mâinile pentru a săvârși o faptă, un lucru nou, fără povara trecutelor apăsări. Om nou este și omul primenit în straiul alb pe care curg "râuri", adevărate blazoane în portul mocanilor, păstorilor. Omul nou este o plămadă veche, cu simțire nouă la vedere, dar într-o taină a inexplicabilului sacru, experiență a poverilor, trecuților oameni noi care au sublimat în esența sacrului. Ce înălțare în gând și pricepere a făcut omul de la prima lui scaldă în valea primului sălaș!

Ce frumos pleacă omul în eternitate, când după ultima scaldă se evaporă în înaltul crucilor și se topește în lutul mumelor! Curg, curg ape, curg oameni. Câtă statornicie și curgere!

VALURI, VALURI, VALURI ...

Plutim duși de undă fără a ști țărmlul de plecare, fără a întui unde și când vom sfârși plutirea, în larg, sau pe țărmlul cu liman. Plutim precum "corabia beată", într-o euforie și o dragoste numai pentru plăcerea de-a pluti și mai ales de-a cultiva acest cult al imensității valurilor, în fapt un singur val, cu o repetiție obsedantă.

De pe creasta valului, într-o eternitate de-o clipă, vezi întinsul. Între crestele valurilor nu vezi decât amplitudinea propriei înălțări, sau căderea, în aceeași clipă însă, cu o eternitate întreită. Sub acest ritm, deși aproape metronomic, clipele sunt egale, viața lor nu este egală.

Plutim, bucurându-ne de creasta valului, sau întunecându-ne în abis, cu mâhnirea neîmpăcată, numărând într-o istorie cu început nesigur momentele înfloririi și momentele de speranță.

Susul și josul, lumina și umbra, bucuria întinsului și apăsătoarea mărginire, negrul și albul, soarele cald și abisul răcoros, polul plus și polul minus, bărbatul și femeia, multe alte lucruri în binom sunt valuri care își trec elementele la comandă într-o repetiție exactă, pe care nu o sesizam.

Polul Nord și Polul Sud tereștri și-au schimbat de multe ori locul între ei. Patriarhatul și matriarhatul și-au rânduit de multe ori tronul puterii. Lumina și umbra zilelor confirmă că "roata calcă pe toate obezile". Raiul și Iadul, la rândul-le, și-au schimbat neconținut locurile; altfel, atât ciclul vegetal, circuitul natural, judecățile cu "învieri" n-ar avea sens. Căraușia furnicii împovărate spre vârful bolovanului, n-ar avea sens în repetiția ei, dacă n-ar fi readusă la locul de plecare. Reflexul nu s-ar putea naște

dacă repetiția nu ar fi motivată natural de-o ordine, mai profundă, decât suntem noi în măsură să o înțelegem.

Nu puteau intuiii anticii că-n atomul "cărămidă" al lumii lor se vor găsi aceleași dualități pe care le-au sacralizat construind atâtea dogme. Ar fi construit probabil aceleași modele, mai elaborate.

Este o viață întreagă cuprinsă într-o oscilație! Ne-o spune banalul pendul, care poate demonstra chiar și modelul vechi, reactualizabil... Marele Bang. Pornim din staticul poziției celei mai înalte, care are potențialul - potența seminței negerminate - cel mai ridicat. În momentul în care se naște mișcarea, pierdem poziția, dar ne sporim viteza - o anume intensitate a vieții. În punctul cel mai de jos, unde viteza este maximă gândul, esență a lumii statice, nu-și mai simte utilitatea, nu mai este luat în seamă.

Obosit de maximul mișcării, viață concretă, pendulul începe să-și adune gândurile, să nască sămânța, adică sfârșitul care va povesti următoarei oscilații, altă viață. Mișcarea se încetinește, văzând cu ochii, ca și mișcarea bătrânului sprijinit de toiag, care se stinge în repausarea finală, se stinge cu gândul la apogeul senin în care pasul dincolo, este nașterea într-o viață nouă, mai fecundă în nesubstanțialitatea trupească, dar într-un "gând" maxim care-și caută materialitatea, care să facă posibil valul următor.

Cercul astfel închis este rostogolirea în care am plecat de sus la naștere, ne-am dezvoltat din hrana agonisită de oscilația precedentă și am ajuns sus, reconstituind în această pendulare seva pentru un drum de întoarcere la susul naștere. Pe unde? Cum facem această "eternă întoarcere"? Sunt lucrurile misterioase care au hrănit atâtea altare, filozofii ontologice, erudite teorii științifice. Un adevăr ultim există desigur, într-un punct probabil, care va reuși să concentreze totul, cum banalul spermatozoid microscopic reușește să concretizeze o structură armonios complicată și

aproape infinită posibilității noastre de a o cuprinde. Este probabil punctul de la infinit în care două paralele se vor întâlni cu siguranță ca să nască triumphiul ochiului dumnezeiesc, capabil să se lămurească cu toate "văzutele" și "nevăzutele" noastre.

Toate epocile umane eroice, în valul lor, au avut cel puțin un coborâtor în lumea umbrelor, Hades, Iad, sau pe tărâmul celălalt al inegalabilelor noastre basme. Nu-i amintim decât pe Orfeu, de dinainte de Homer, pe Heracles din perioada unor "munci" în care zeii și oamenii căutau în viață, sub ocrotirea naturii, creasta luminoasă a valului; pe Dante, spre a demonstra existența acestui cerc chiar și creștinismului care damnează orice altă părere care se abate cu un singur "logos" de la infailibila dogmă.

Toate valurile credinței au avut un imens comun, dar au lăstărit în varietatea sectelor, a ereziilor o anume concretete valabilă unui loc și unui moment anume, ceea ce le-a determinat neîmpăcărilor, sfâșierile, contradicțiile. Imaginați-vă pe cercul nostru două puncte caracterizate de poziție și viteză! Cum se pot împăca zeii "vârstei de aur" dintr-un punct static, edenic, cu Dumnezeu, Alahul, Buda, ai unor turme iuț ite de patimi și glorii? Cum se poate împăca pacea celor mulți cu pacea suveranului, tiranului unic? La fel, probabil, cum în lumea puterii lumești, se împacă "democrația" cu "dictatura unu-lui". Rostogolirea cere continuu, prin ea - funcție de succesiunea elementelor ce compun valul, roata, soarta - alte situații, alte stări, pentru a confirma "Glossa" eminesciană și zicerea antică : *pantha rei!*

Comunul religiilor rămâne valul, regula lui de formare și de propagare. Rămâne acesta contradicție duală ce a rodit "Dialectica" Sfântului Augustin, însușită de Hegel și alții, să se explice ca mecanism de ființare a lucrurilor.

În lupta contrariilor, unii au văzut progresul doar ca manieră de schimbare. În mecanismul unei rotații

întreținute, schimbarea este sigură. Privind mișcarea cu sporirea vitezei, mulți au concluzionat progresul acesteia, suprimând din global componenta sacră a gândului creștin, care era în regres pentru înstrăinări de tot felul.

Au negat negația, uitând că, dacă se mai spune "nu" încă o dată, se ajunge de unde s-a plecat, în alt moment, pregătiți pentru o altă viață, însă sub coordonata unui cerc închis. La ora integrării bilanțului, progresul este zero sau regres chiar, dacă nu avem răbdarea să se închidă cercul. Progresul are loc în dauna a ceva, a cuiva, în raport cu ceva și, ca toți parametrii, este o mărime relativă. Conservarea energiei este demonstrată. Raportul lui "a avea", cu "a fi" - un alt mod de a avea - demonstrează ideea că progresul, din punct de vedere uman, înseamnă: fie "a fi putred de bogat" (extraordinara exprimare românească), dar sărac cu duhul, sau înțeleptul cu singura-i avere, neaverea. Acestea ar fi extremele între care se răgăsesc mulțimile, ocupând toate punctele intermediare.

Pulsația valului se regăsește în fiecare moleculă, în fiecare individ, amprentă a întregului. Câte adversități nu se macină în fiecare din noi? Câte lucruri, păreri n-au oscilat în noi între "+" și "-" și nu ne-au determinat un atare comportament. Suntem și buni și răi, parțiali și imparțiali, flexibili și rigizi, iubitori sau nemiloși, foarte rar, și atunci într-o excepție, rămânem egali în comportament. Suntem așa cum ne plasează valul într-un moment al șansei sau neșansei, pe care îl alintăm cu cuvântul soroc. Depășindu-și condiția individuală, omul construiește dubletul, precum pe primul nivel energetic dubletul electronic rămâne stabil în echilibru, sau față de atracția nucleului și dorința de eliberare centrifugă. Își construiește dubletul tot din contrarii care se caută, se adună, pentru ca din energia contopirii să se nască sămânța unui alt individ-sămânță Sunt de acum "istorii" jumătățile antice care la sorocul fecund - anticipat de ritmurile, vibrând prin forța atracției - nășteau "celula"

socială: "familia". Suntem încă în stadiul când aceasta nu și-a pierdut, prin combustia-i milenară, în totalitate, moda, pentru a căuta altă formulă de stabilitate. Nu s-a pierdut modelul, pentru că Brâncuși a avut grijă să prindă în îmbrățișarea "porții" sărutul germinator, sub imboldul "fără sfârșitului" - punte care leagă lumi, sub vălurirea bronzului.

Curentul electric își numără turma electronilor numai în cercul închis în care un plus și un minus există simultan, cu atât mai intense cu diferența, opoziția, este mai mare.

Un vânt pustiește pulberea dinspre un maxim barometric, spre o depresiune, cu cât mai joasă, cu atât mai furios.

Apa își revarsă lichidul, dinspre susul, cu atât mai năvalnic cu cât josul este mai în afund. Cu cât dorința și entuziasmul sunt mai mari, cu atât probabilitatea speranței este mai mare. Tensiunea este elementul care dă identitate contrariilor de orice fel. Echilibrarea potențialelor celor doi poli omoară forța în cenușa arderii și aduce în concret ceea ce era ascuns în abstract. Aduce din fixitatea pendulului epuizarea unei vieți cu atât mai scurte cu cât arcul este mai puternic. Ceea ce s-a câștigat în glorie s-a pierdut din anonim. Ceea ce s-a câștigat în relevatul înțeles s-a pierdut din sacrul tăinuit.

Nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, în lumea devenirilor, judecat în mod absolut. Se pierd lumi, se nasc alte lumi în relativul raportărilor din șirul infinit al transformărilor. Regula de schimbare a decorului rămâne același val care se stinge sub năvala valului următor. Redescoperim, la o anume cercetare (până și acest cuvânt ne dă privirea care reconstituie cercul!), lucruri vechi în haine noi pe o ascendență a timpului care trasează spirala. Cârceii arborelui nemuritor al lui Iebuseu, sau cârcelul ce susține inimi de frunze pe aracul-timp rodesc în dicotiledonatul bob, înmulțit în teacă, tot atâtea viitoare spirale paralele. Și-n bobul vegetal și în sămânța animală, spirala, aceeași spirală se întrupează, pentru că în această incifrare cromozomială

stă regula comunului, infinit complicată în mic, copleșitor de largă în mare, ca un univers într-o revărsare infinită la momentul crestei, sau într-o comprimare spre nebănuire de micul nimic, spre staticul viitorului "Bang".

Nemurirea unor "valuri" din semințele celor două ramuri, ce se hrănesc din anorganic sub retorte care topesc lumina, este posibilă și ușor de înțeles, chiar fără o anume inițiere. Cunoaștem, probabil, fără a pricepe, printr-un mecanism al rezonanței, posibil într-o structură clădită pe acest comun armonic cu tot înconjurătorul. *Zei solari, ascunși în semințe*, ne depun mărturie, ca în metaforica percepție blagiană, că nemurirea este un lucru obișnuit.

Nu sesizăm noi, oamenii, decât valul, un singur val, pentru că suntem mărginiți de crestele lui în care suntem închiși ca într-o sămânță. Din interior nu putem vedea valul următor care freamătă oricum în speranța noastră înconștientă. Mișcarea valului face imposibilă munca gândului. Oare, nu acest lucru a determinat omul să înghețe valul, să-și construiască tainicul lăcaș, precum în embrion, întru la fel de enigmatice piramide? Întrebarea, care nu are nevoie de un răspuns, a împietrit chiar în preajma Sfinxului, care a înghițit și înghite încă valuri umane din imposibilitatea lor de-a pătrunde absolutul. Oedip a reușit să emancipeze omul pentru câteva clipe printr-o creastă de val, pentru a sfârși în orbirea căderii sub povara de cunoaștere ce-a născut monștri, legea blestemului.

Pas necugetat care se întoarce împotriva! Din nou, forța contrariilor restabilește echilibrul pe un hotar nou de timp, poate în angoasa de sub axă, unde minusul trăiește clipa maximă, extrema preaplinului, care anunță urcușul anevoios spre plus.

În piramidă, în biserică, în munte înghețăm clipa o dată cu mișcarea, pentru a îngheța valul. Oprim cercul în punctul staticului pentru a da forță înțelepciunii, permanenta

înțelepciune, tărie credinței.

Chiar dacă nu reușim să oprim cu totul mișcarea, la zero absolut (care îngheață totul), absolutul nefiindu-ne accesibil nici cu gândul, reușim să încetinim, să determinăm un alt mers, mai încet, mai înțelept, mai cuminecat - cum ar spune Noica. Câștigăm, din depărtarea față de șocantul cu orice preț, față de tehnologicul străin, încă nepătruns de noi în esența lui, din necunoscutul care nu rodește siguranța, înțelepciunea, pulsația proprie, cu valul propriu într-un ritm propriu, susținut de amprenta naturală proprie, înconjurătorul propriu.

Încetinirea mișcării o face piramida, muntele, biserica. Biserica este la noi ipostaza fixării la anumite momente ale pendulului pentru întărirea gândului, întărirea credinței. Valuri, valuri, oamenii vin spre altare, chemați de bangul clopotelor, pendule din clopotnițe. Valuri, valuri, oamenii vin în flux pentru a regăsi ochiul Dumnezeuului treaz lor, pentru credința lor, echilibru de viețuire armonică.

Valuri, valuri de oameni, în valuri de vremi, aduc rugă corăbierului ce păstorește din mal în mal talazurile, sub un cerc, halou solar, care întotdeauna a început cu "alfa" pentru a se reîntoarce tot acolo, la "omega" altui moment.

TOTUL STĂ SUB CREȘTERE ȘI DESCREȘTERE, SUB ÎNCEPUT ȘI SFÂRȘIT, UN DU-TE VINO DE LA ALFA LA OMEGA

S-a vorbit despre pendulația între unu și multiplu, de reîntoarcerea de la multiplu, prin descompunere, disociere, la elementar. Acest fapt trebuie să ne determine să vedem lucrurile nu fixate, ci în evoluția lor firească, cu creștere, cu scădere, cu naștere și moarte. Este un exemplu viu evoluția limbilor, evoluția credințelor, în ciuda unor dogme rigide, cu ramificarea lor în secte, curente, erezii. Refluxul ecumenismului de reasamblare a unicității este și el o dovadă a procesului despre care discutăm.

Se mai cunoaște procesul în care o realitate cotidiană devine o poveste frumoasă, din ce în ce mai puțin credibilă, ca, mai apoi, intrată în basmul - acceptat doar ca fantastic - să sfârșească în altă etapă prin evoluția cu împuținare, într-un sâmbure de adevăr, cu o coajă care nu mai permite reconstituirea acelei realități de la care s-a pornit. Reconstituirea realității, pornind de la sâmbure (semn material, sau simbol) devine un exercițiu greu, cu cât timpul a îngroșat coaja, cu cât sâmburele și-a erodat substanța. Exercițiul devine aproape imposibil dacă nu se poate intui legea de creștere și descreștere sub care să se fi derulat aceste procese. Credem că am avut aceeași formă materială, aceleași necesități vitale trupului, de când am părăsit Edenul. Credem că am oscilat între eroic și sfințenie. Credem că simțurile noastre legate de "ochii trupului" au fost aceleași. Credem că am fost marcați de sacru și de profan într-o proporție în permanentă schimbare și poate

diferită, de la neam la neam și chiar de la om la om. Astăzi, probabil după aceeași regulă, nu coexistă liberii cugetători cu habotnicii unor crezuri? Aceasta ca să ne referim la extreme.

Dacă ne referim la evenimente, vieți trecute, intrate de mii de ani în istorie și încercăm să ne susținem ideile, bazându-ne pe izvoare ulterioare (la sute de ani de la eveniment!), intrăm în situații paradoxale, uneori chiar contradictorii. Unii surprind albul, alții negrul. Ce construiesc unii, vin alții și contrazic. Sunt cunoscute biografiile zeilor din foarte multe "teogonii" cu adevăruri în concurență - părinți diferiți, locuri de naștere diferite, evenimente de viață diferite.

Procesul de transformare a unei personalități reale (rege, erou, preot) într-o divinitate este cunoscut. Calitatea principală a personalității, probabil, devenea în continuare un atribut al zeității ulterioare (poate chiar personificarea unui principiu - specializarea tuturor alegoriilor frumos cifrate, a tuturor "istoriilor hieroglice"). Este plin calendarul creștin cu figuri de sfinți, provenind dintre oameni reali de o moralitate aleasă, care au fost canonizați. Peste mult timp, probabil, Ștefan cel Mare, Brâncoveanu, Calinic își vor pierde identitatea eroică și vor rămâne cu noua față dobândită prin sfințire.

Ce se putea întâmpla în spațiul traco-get cu religia celor care au trăit aici în mileniul I î.e.n.? Este interesantă disputa între specialiști și cu adevărat contradictorii pozițiile pe care se situează. Gădesc firesc acest lucru, pentru că dacă punctele de vedere nu sunt identice, metoda de investigare și timpul când s-a făcut investigația nu sunt aceleași, izvoarele de referință invocate sunt sigur contradictorii, iar soluția finală nu poate fi aceeași.

Se susține că dacii (traco-geții) au fost politeiști. Pare firesc într-o perioadă în care, cu excepția evreilor, toți locuitorii pământului au fost marcați de credința într-un panteon întreg (chiar și evreii au oscilat între Iahve și idoli -

ne stă Biblia mărturie!).

Popoarele nu se dezvoltă izolate unele de altele. Între ele se realizează împrumuturi, transferuri, amestecuri, contopiri, sincretizări. Este adevărat că dominantă culturală învinge, dar și ea evoluează, preluând ceea ce îi este necesar din armonicele culturale inferioare.

Credem că dacii puteau fi influențați de toți vecinii lor în momentul prielnic vieții zeilor pe pământul dacic. Cultul eroilor, al moșilor ce trebuiau să-și creeze nemurirea (cea autentică!) putea fi o pârghie pentru viitorul panteon de zei locali. Istoricul Pârvan susține acest henoteism geto-dac. Nu îl contrazic nici alți specialiști în istoria religiilor.

Istoricul A.D.Xenopol încearcă varianta de compromis a dualismului (sunt bineînțeles și modele care pot confirma acest lucru dinspre... Persia, și nu numai!). Probabil că în trecerea de la multiplu spre unul unificator trebuie trecut, logic, prin dualism!

Trecerea de la dualism, la unic (ce preocupări deosebite a avut Platon!) este un proces în "marele proces" și el are loc necesar, în timp. Cercetarea zeului unic dacic Zamolxe (Zalmoxis, Zamolxis) îi relevă două laturi contradictorii. Unii îi văd caracterul demonic, chthonian (vezi însemnul șarpelui și simbolistica lui pentru... spațiul dacic!). În perioada de înflorire, în altă etapă istorică, Zamolxe devine uranian, un veritabil zeu al cerului. O evoluție în care, la tinerețe, este al pământului "impur", la maturitate este eroul vanitos, trăind gloria înaltului, pentru ca în final să se desprindă cuget de pe vârful Kogaiononului pentru a domina din ceruri.

O personalitate puternică îi va pune eclipsa, întotdeauna, pe cei mici. Câte stele se observă în zilele însorite pe cer? Sunt zile în care cerul are soare și, mai palidă, o lună, într-un dualism la vedere. Noaptea este a miliardelor de sori neînvinși de un soare prea apropiat, dar ascuns. Cercetătorii meticuloși vor găsi cu siguranță supraviețuiri vegetale și sub

stejar. Când stejarul este tăiat, sau moare de bătrânețe, poate fi înlocuit de doi sau de mai mulți - același proces descris în introducere.

Faptul că momentul creștinării a găsit o personalitate puternică, un cult al acesteia, un zeu puternic (memoria foarte vie de azi spune că nu avea cum să fie uitat!) îi confirmă reușita deplină în pământul carpato-danubian.

Era ușor să se sincretizeze ideea de nemurire a sufletului cu lipsa temerii de moarte.

Era ușor de acceptat sacrificiul celui mai bun dintre oameni - Iisus Christos - când dacii, pe cel mai bun dintre ei, îl sacrificau după cicluri de câte patru ani.

Toți au dreptate, pentru că se referă la momente diferite ale acestui proces, neostorie de la unu la multiplu și... invers. Dacii au fost politeiști, au fost dualiști, au devenit apoi monoteiști, pentru a rămâne nemuritori prin urmașii lor monoteiști în curtea lui Zamolxe, care și-a luat numele creștin de... Dumnezeu.

VALUL GENERAȚIILOR, O REGULĂ GENERALĂ

*"Confesiunile mele sunt în mod necesar
împletite cu acelea ale altor oameni."*

Jean Jacques Rousseau

Picură aproape cadentat stropul de ploaie, se strecoară prin gene umede durere lichidă sau fericirea împlinirii. Marea curgere, într-o învălmășire de ritmări, își rostuiește un val, apoi alt val, într-o nesfârșire a vieții organice și minerale în care "zeul" înghite trecutul talaz pentru posibilitatea nașterii următorului.

Așa au deprins măsurarea, evaluarea cu primul pas, cu prima mușcătură, cu primul regret, pentru orgoliul fiecărui "om nou", născut de creasta fiecărui nou val. Privim în matca trecutelor curgeri, adâncită de turme de valuri, în care fiecare a avut o glorioasă înflorire, un soroc fertil și mirarea ne cuprinde întregă, imbold unui nou început.

Privim în urma straturilor gliei, în mulțimea cercurilor tulpinilor, în cărțile din care s-au făcut mereu cărțile, pentru alte cuprinderi în fenomenalul răspunzător de adâncul tâlcului.

Urcăm fiecare, în generația lui, "scara" împlinirii proprii cu mesajul încifrat al naturii în *inconștientul*, miracol al reconstituirii, dar încercăm într-o regulă a statisticului "puținilor chemați" să reconstituim istoria de la primul pas pentru posibilitatea înălțării cu o treaptă.

Rămânem în regula generală a curgerii în care adăugirile norocoase, ale fiecărui pas conștient, au fost absorbite fertil de inconștientul sămânță.

Această regulă a "valului" a contopit atât elementul de creștere cât și sursa scăderilor, degenerărilor, la momentul căderii. Dar, indiferent de tendința de împușinare, sau sporire a valului, un anume timp și loc au o amprență a lor

inconfundabilă în întinderea oceanului în care mărginirea noastră, precum "corabia beată", poate avea bucuria să descopere prinosul de nou... în arhitectura veche.

Valul prezentului a compus amplitudinea gloriei sale prin înfloririle noi pe pedestalul experienței trecute, conștientizată, sau nu!, ca necesară, dar într-o necesitate vie.

Contopirea noilor vibrații pe fundamentul armonicelor trecute, într-un fel de a fi și a simți în moda zilei, este o continuă reactualizare, cu o viteză reologică ce își permite, numai în înțelegerea lui deplină, pasul următor.

Greu se asimilează ceva nou într-o lume care vrea să-și conserve structura, firea, moravurile. Asimilarea devine însă un lucru firesc dacă are loc în ritmul și pasul înțelegerii. Lucrurile cu forme și izbucniri bruște ard repede, aproape fără memorie și inerție, aproape fără urma amprentei. Lucrurile bruște revoluționează, răstoarnă, pentru glorii singulare greu admise, în aceste manifestări de individul multiplicat în societate.

Viteza întregului val, motivația lui suflu, asigură "cadența" tuturor moleculelor, forța de-a măcina țărnul, mereu altul, și înălțările lichide spre alt apogeu.

Un val nu poate fi prea înalt decât în furtună. Furtuna tuturor societăților se iscă la vremea necesităților de schimbare.

Primul strigăt al schimbării este șocantul, ineditul cu mare încărcătură de nou. Din presiunea noutăților asupra necesității se pun în mișcare turmele, care n-au nevoie decât de imboldul păstorului, atât de însetate de schimbare devin, după ce au păscut ceea ce le-a saturat plictisul. Din nivelarea vârfulilor obținem o nouă coordonată, în care ultimul strat depus, precum inelul vârstei, aduce cu sine memoria trecerii, topită pentru zestrea experienței.

Valul actual este marcat de șocantul tehnologiilor care au adus în concret, sub ochii lui Toma necredinciosul, atâtea

necunoscute care până mai ieri presupuneau dificila abstractizare pentru înțelegere.

Copiii veacului nostru pictează rachete, nasc "amintiri despre viitor", reactualizează cosmonauții din picturile rupestre, reconstituie, fără să fi citit, imagini din Apocalipsa lui Ioan, demonstrând că purtăm cu noi în fiecare vârstă cercul cu "alfa și omega", care susține nemurirea noastră în permanența valului cu ritmicitatea sa.

PRIVIREA ÎNAPOI

*"Se auzeau glasuri ce le spuneau
deschis parlamentarilor că nu
era de ajuns să se ardă cărțile,
trebuia arși autorii".*

Jean Jacques Rousseau

Privirea în urmă este mereu o judecată, o "judecată de apoi". Cu cât se reia de mai multe ori, pe o bază informațională mai decantată, într-o detașare de fapta prezentă, cu atât este mai aproape de adevăr.

Pentru surprinderea întregului, trebuie să ieșim din el. Ieșirea din fapte are loc în generația următoare, sau oricum după încheierea faptei, cu cât mai târziu cu atât mai bine. Judecata trebuie făcută dintr-un punct static, solitar, al unui vârf, izolat într-o suspendare care să facă posibile toate văzutele și nevăzutele unui "ochi dumnezeiesc".

Ieșirea din lucruri, "în finalul care încununează opera", are loc cu viteza cu care se mișcă societatea.

Plecarea din Edenul fără griji s-a făcut la pas, cu pasul șovăielnic al fiecărui nou-născut ce deprinde mersul.

Aproape întreaga istorie cunoscută din orizontul privirii înapoi a fost în trapul, sau galopul calului, cu vâslașii, cu pânzele, în care timp și informația puțină sosea, de cele mai multe ori, zestre unor judecăți, dincolo de vârstă.

Cum poți ieși dintr-un lucru care nu și-a consumat făptuirea?

Numai de pe valul următor poți privi întregul trecutului val. Îl poți privi exterior pentru regula lui generală după ce martori oculari, reporterii clipei prezente, și-au fotografiat patima, și-au cântat gloria eroismului, și-au plâns neîmplinirile, sau săvârșirile altora.

Ce morală este regula Valului! Ea nu permite tatălui

să-și judece fiul? Fiul își va "judeca" întotdeauna tatăl pentru propria morală. Tatăl poate cel mult să intuiască, să educe în fiu continuarea lucrului neterminat, un fel de disculpăre a judecății la care se va supune.

Ce monumentale priviri înapoi ne-au lăsat Gita, Iliada, Odiseea, Biblia și câte alte biblioteci de sub slove! Ce adânciri în sensuri poartă în ele proverbele din oralitatea tuturor popoarelor! Judecățile din urmă, ale privirilor înapoi, sporesc continuu cu experiența fiecărui val, povară de morală și frumos, sau de nelegiuiri care nu și-au găsit încă legea mântuirii.

Fiecare judecată își pune fructul în păstrare pentru "păcatele" mulțimii de oameni noi, continuu dispuși să se răzvrătească pentru traiul liber.

Păstrarea și-a orânduit mesajele în simplitatea parabilei, a basmului. A născut puzderii de zeități pentru tot atâtea principii, orânduindu-le pe ranguri. A făcut din real legenda cu sămânța de adevăr, a canonizat oameni concreți, simboluri ale unor locuri și vremi. Nu au fost suficiente bibliotecile, și ele cu soartă efemeră, ne-o confirmă tragedia bibliotecii orașului lui Alexandru de sub flăcările creștinismului în afirmare, ne-o confirmă Umberto Eco în istorisirea despre aceeași viață a cărților a unei abații.

O continuitate a curgerii trebuia să-ți marcheze continuu albia. Într-adevăr, urmele lăsate poartă cu ele realul numai că pentru decriptare conștientul fiecărui val muncește din greu. Se cercetează fărâmele nenumăratelor domenii cu armate de specialiști. În vreme, s-a oscilat continuu între cercetarea unu-lui, prin specializare, sau a întregului, prin integrarea enciclopediștilor.

Fiecare revenire la un gând mai vechi s-a făcut pe un hotar mai vast, cu matcă mai adâncă. Așa s-au născut sisteme de legi mai bune, mai morale, pentru o mai mare împlinire a demnității umane.

Tendințele generatoare de acțiuni au pus în fața proorocilor, magilor, vracilor, vizionarilor, oamenilor de știință, prognoza unor posibile finalități pe termen scurt, sau poate mai lung, după perioada ritmicității cercetate.

Într-o anume pulsație, a valului ce armonizează totul, omul, această disidență parțială din ansamblul lui Dumnezeu-natură, pendulează, tot cu timpul și spațiul, între sacralitate, mistic și condiția de luminare carteziană. Fericirea omului nou al secolului nostru (douăzeci!) stă în ferventa căutare a adevărului prin mijloace proprii, cu o știință și o tehnologie duse pe culmi, într-o viteză de ieșire din fapta veche, atât de mare, că-l depărtează de părticica de Dumnezeu a polului de sacralitate din propria ființă.

Cum arată talazul secolului douăzeci de la sfârșit de mileniu? Obosit de furtuna mondială! În ce fază a pulsației suntem și spre ce finalitate tindem? Construim concluziile viețuirii în armonie în jurul unor focuri, încă nestinse! Condiția umană din spațiul european și mondial și-a împlinit o anume demnitate într-o nouă, mai profundă înțelegere a "drepturilor omului"? Un nou "ceas" al națiunilor nu anunță de acum contravalul împotriva internaționalizării omului, un alt soi de comunism, tocmai detronat? Iată un context actual prefigurat de ieri cu efecte de mâine, în regula generală a societății omenești față de care mirarea noastră nu poate fi ostoită decât, privind înapoi pentru o judecată întregă a acestei clipe.

VÂRFUL MUNTELUI, UN LOC AL GÂNDULUI LIMPEDE

"Liber și stăpân pe mine însumi, credeam că pot să fac orice, să ajung la orice: era destul să mă avânt spre a mă înălța și a-mi lua zborul spre văzduh".

Jean Jacques Rousseau

Ne așternem drumului de creștere cu muntele, precum strămoșul dac, sau moșii de azi, spre vârf, unde Zamolxe primenește la fiecare urcare cugetul împătimit de munca în "grădinile" șesului. Aici, în vârf, indiferent de munte, intrăm în static și forța a potențială a cugetului este maximă. Ne hrănim prin "efectul de vârf" cu ambrozia și nectarul atâtor iluminări. Primim orizontal, pe direcția inimii, razele însângerate ale dimineții și apusului, dobândind gust de poezie dinspre Cioran. Salutăm soarele cu brațele larg deschise pentru a cuprinde cât mai socratic neîmpăcarea asimptotei ce nu-și poate procura atingerea. Ne strigăm aici durerea, bucuria, revărsând în văi ecouri pentru eliberarea de patimă, necesară privirii lucide spre panorama din care am evadat.

Prăvălim în hăuri zeii tuturor Olimpurilor, Parnasurilor, dând curs sfatului lui Noica trăit în polaritatea Păltinișului, îl ucidem pe Dumnezeu pentru a-i lua locul după îndemnul lui Nietzsche, inspirat la rându-i de celebra răzvrătire a titanilor.

Rămași singuri, înainte de a fi copleșiți de singurătate, cădem în adâncul meditației pentru a pune eul la treabă, cu ochii larg deschiși spre întregul de la picioarele noastre de plai.

Ne vine în față Moise, ciopind în piatră poruncile, cu o grabă impusă de nevoile turmei rămase în șesuri. Lucrase tocmai porunca a șasea și părea mulțumit. Mai apoi îl zărim

coborând cu tablele și ucigând pentru a-i impune turmei inclusiv porunca a șasea. Nu! Nu este suficientă numai porunca imperativă! Trebuie găsit altceva! Un miel rătăcit de turmă, oaia pierdută de mai târziu, dă chip așteptatului Mesia și aduce iubirea. Îl vedem pe încoronatul Golgotei cărându-și crucea, cu îndoiala împuținându-se cu fiecare pas spre vârf. Este pe cruce, sfârșindu-și supliciul într-o pildă, motivație a unui nou sistem de drept. Dar, vai!, ceva mai încolo, cruciațiiucid pentru siluirea iubirii.

Rugurile creștine purifică iubirea eretică. Știința cu iluminarea este excomunicată ca piedică iubirii. Nu! Nu s-a găsit soluția pentru impunerea legii simple, elementare, cât porunca a șasea! Vin pe munte "topometriștii" lui Dante pentru arhitectura "Paradisului". Tocmise tocmai "Purgatoriul" unei renașteri ce se apropia de scenă.

Se caută cu perseverență calea mântuirii.

Soluții vin dinspre toate spațiile, dinspre sectarismul tuturor credințelor. Din raționaliatatea laică vin morale, dar toate în zona soluției parțiale a momentului. Toți autorii își ocrotesc opera și dacă au putere își impun autoritatea pentru "eliberarea" omului după priceperea proprie.

Ortodoxia creștină predică din înălțimea Athosului. Catolicismul și-a construit, sub goticul ce înțeapă cerul, un Vatican puternic. Lamaiștii stau pe "acoperișul lumii" pentru propria morală salvatoare. Fundamentalismul islamic îi amenință cu moartea pe denigratorii Coranului.

Știința lumii carteziene a construit tehnologia comunicărilor rapide, dar și a înstrăinărilor imediate. Ce frământare se observă în grădinile oamenilor! Ce mișcare! Ce înfruntări absurde cu justificări logice! În Olimpul "națiunilor unite" se organizează intervenții militare pentru salvarea "drepturilor omului". Dreptul la viață este legiferat de mult. Moartea ne este hărăzită de la naștere, dar suicidul rămâne condamnat încă din Phaidon. Apar mereu rătăcirii, chiar și

acum. Cum altfel și-au luat răspunderea niște parlamentari olandezi să autorizeze euthanasia?

Ies involuntar din viziunea atâtor grozăvii de sub semnul actului fratricid al lui Cain și, lacrimile șiroite moral, în ere de curgeri, îmi spun ca și lui Malraux, probabil, că iubirea stă în iertarea generalizată a unui viitor secol generos.

OMUL TREBUIE IUBIT!

*"... Omul născut din om cu omul
ivit din natură..."*

Jean Jacques Rousseau

Omul este cu adevărat o mare operă! Reiau adevărul spuselor altora din privirea mea înapoi și găsesc respectul pentru om pretutindeni.

La clipa Sofocle, în tot universul nu era nimic mai minunat ca omul. La clipa arabă a lui Abdala, "nimic mai admirabil ca omul". Romanul Mercurius se tânguie entuziasmat: "O, Asclepius, mare minunăție este omul", în timp ce evreul David îl proclamă când "cu puțin inferior îngerilor", când "Dumnezeu și Fiu al celui Preaînalt" Da! Trebuie iubit omul, trebuie să ne iluminăm de "minunăția" sa, pentru ca apoi să judecăm înțelept în același fel ca și Confucius, care educă politețea pentru iubirea de oameni, iubire în ordinea legii, iluminează, prin studiul continuu, calea adevărului suprem: Dao. Putem urma calea iluminării cu treptele "tendințelor" indiene, amestecând dogma lui "crede și nu cerceta" parcă mai aproape de îndemnul paulian al iubirii, sau de "ierarhia cerească" a unui sfânt părinte.

Ne întărim gândul pentru iubirea iertătoare, pentru armonie, dar nu la multă vreme după aceasta rătăcim cărarea, cădem în alte păcate. Pe vârful unui singur punct nu sunt cărări, nu sunt rătăcirii. Poate din acest motiv este bine să sui mai des muntele, să mergi mai des la doctor, la avocat, la biserică, la specialistul în măsură să înfrângă rătăcirea.

Pentru omul individual sunt soluții mai simple, decât pentru turma altor reguli și altor psihologii. S-au găsit și se găsesc căi, însă, și pentru mulțimi.

Filozofii, teologii, mințile iluminate, au găsit la

sorocul nevoilor soluții, modelele aplicabile, sau pe cele utopice.

Pentru turmă, o pornire este mai greu de oprit. Ce mult înseamnă primul pas al mulțimii și câte regrete târzii nu-l lăcrimează!

Pașii nefaști ai omenirii, într-o ceață istorică consemnează și tulburarea generală a războiului mondial. Se pomeneste de un război mondial în Mahabharata, despre altul în Europa Ilionului. Dar secolul nostru, al unui ev emancipat de știință, consemnează singur două conflagrații ale unor atrocități ce ridică păcatul încălcării poruncii a șasea la un rang nepermis de mare, într-o lume care teoretizează savant despre "demnitatea" și condiția umană.

Cât de contradictoriu ești, omule! Cât de pornite sunteți voi, mulțimi ale oamenilor, și câte patimi nemântuite țin combustia arderilor voastre eroice! Câte oscilații între bine și rău, lumină și întuneric nu vă frământă clipa liberă! Da, omule iubit, libertatea îți este crucea povară, eroismul, sau martiriul topirii în armonia lumii!

OAMENI, AMPRENTE ALE VEACURILOR DIN URMĂ

"Nesocotiților ce vă plângeți mereu de natură, aflați că toate relele voastre vin de la voi înșivă!"
Jean Jacques Rousseau

Fiecare "om nou" crește într-o "grădină" nouă, după cum valul este calm, pregătire de furtună, sau talaz dezlănțuit. Fiecare "om nou" reconstituie din privirea înapoi experiența, grădinile, grădinăritul și armonia trecutelor colectivități și își construiește viziunea, proorocirea pentru ceea ce va urma. De cele mai multe ori, visul, planul devin realitatea de mai târziu, pentru că fapta este împinsă în viață de gând, în aceeași inerție, memorie a trecutului, cu o creștere intuită greu, dar prezentă înfloritor, de regulă, în aparența schimbătoarelor mode de pretutindeni și din totdeauna.

Într-un secol iluminat, după paradoxalul apus al unui rege soare, fastul curților, cu onorurile pe măsura perucilor, intră în reflux. Noile schimbări la solicitarea nevoii nu întârzie să nască necesitatea și necesarul. Oare, să fie întâmplător faptul că din oglindirea Genevei, în care și Alpii semețiți își clădesc vârfurile, din meșteșugul ceasornicăriei, din oscilația ideii religioase, s-a născut cel care, cu numele de Jean Jacques Rousseau, încă din copilăria privirilor înapoi, descoperă "Republica" lui Platon și pe Plutarh, pentru un nou fundament republican ce nu va întârzia să încununeze secolul? Oare, să fie întâmplător faptul că același Jean Jacques Rousseau găsește model de armonie în muzică, pacea socială în modelul naturii? Găsește sufletul moral al țăranului și descoperă "masca" omului cetății dintr-o convenție a traiului ritual impus, de acum deja, de-o rigidă

conservatorism al "valorilor" acumulate? Rousseau Jacques Jean este chemat de "secolul luminilor" să fie mesaj schimbărilor, alături de alți mari, fără de care luminile ar fi pălit. Să nu-i numim decât pe Voltaire, Diderot, Philidor dintr-un curent din ce în ce mai puternic, cu finalitate în prăbușirea Bastiliei și în întronarea unor noi precepte ale libertății și demnității umane.

La sorocul unui Mesia vine și pune o amprentă vremii sale în care oamenii nu sunt egali, decât ca "indivizi statistici ai speciei", în care condiția unora este mizeră, dar mai aproape de Dumnezeu, iar a altora opulentă, vicioasă, dar sub masca aparențelor dată de rang, poziție socială, instrucție.

Și-a permis un răgaz "pentru a ajunge la adevăr" și a se dezbăra, după cum ne sfătuiește și pe noi, de toate părerile pe care și le-a însușit, și să reconstruiască din nou, din temelie, "toate sistemele cunoștințelor sale".

Omul este bun iar societatea corupe această bunătate. Iată un adevăr ce confirmă și măștile din societatea de azi. *Contractul social*, care ni s-a propus, adevărește că înstrăinăm continuu societății, o parte din libertatea noastră și ne îngădăm acțiunile voinței generale.

Sub voia "opinie publice", un fel de regină volteriană, societatea a rămas "un schimb natural de daune reciproce". Orbește, acționează turma când moare păstorul. Dezlănțuită este turma către "fântâna" împutinată de arșiță. Potop de distrugeri și sfâșieri o subțiază când își pierde regula, cadența, și devine pradătorul și sursa tuturor nelegiuirilor!

Societatea are nevoie de legi bune și un respect pentru atotputernicia legii! Ne spune "secolul luminilor" că libertatea reală este numai cea întemeiată pe legi. Câtă muncă pentru "Spiritul legilor" cu "separația puterilor în Stat" ne-a dăruit Montesquieu pentru truda noilor democrații europene de azi.

Câtă dreptate aveți voi, înainte cugetători! Și cât de puțin le place oamenilor să vă asculte! Ei preferă să vorbească, alimentându-și propriile orgolii, să imite ceea ce li se pare într-o *credință*, la prima vedere, "ultimul strigăt". Ce forță este în imitația care prinde rădăcini, precum viguroasa buruiană!

Educația "opinieii publice", pentru respectul legii, a valorilor agonisite cu trudă, este o muncă grea în care toate iluminările artelor și științelor trebuie să fie continuu prezente. Slăbirea iluminării, a focului viu, într-o anumite generație, își culege rătăcirile în clipa următoare.

Știința educației, pedagogia, trebuie să arate continuu drumul iluminărilor. Fără exercițiul iluminării continue, riscăm căderea în dogmatism vecin bigotismului, în sugrumarea spiritului.

Dezvoltarea unor părți ale întregului a afectat echilibrul cu celelalte, a impus hegemonii, uneori chiar extremiste.

Dezvoltarea mai multor părți, în simultan, fără legătură, sau într-o slabă legătură între ele, a creat competiția fratricidă în locul unei vieți armonice.

În lumea științelor de azi, "teoria sistemelor" surprinde ansamblul specializat, legăturile între elemente specializate, dar scapă din vedere legăturile "nespecializate", prezente și determinante. Armonia, ca soluție a viețuirii, trebuie să determine diferitele sisteme să se iubească, într-o contopire care să depășească aridul intrărilor și ieșirilor în veriga "interfețelor".

Pentru Jean Jacques Rousseau, omul bun din sistemul naturii nu se poate menține bun în societatea atâtor corupții. Pentru împăcarea celor două sisteme este nevoie de un "contract". Punerea în acord a numai două sisteme a reprezentat pentru gânditorul iluminist, o problemă deosebită.

Întoarcerea la natură reprezenta o soluție pentru a-l menține pe om bun în coordonate naturale. Ecologia modernă, care este preocupată inclusiv de bolile societății, vede împăcarea sistemelor în toate componentele lor într-un mod integronic

Ne întoarcem în lumea întregului în care părțile au cunoscut o dezvoltare, cu sprijinul unor științe și arte, pe culmi. În lumea noastră este foarte greu să știi totul, dar avem o încredere nouă în abstractizare. Readucem coordonata unui sacru, raționalizat spiritului uman, care crede în cercetările altuia. Argus descompunea privirilor sale întregul pentru traiul zeilor. Veacul sfârșitului de mileniu doi recompune părțile într-un singur ochi, cel al lui Dumnezeu atotvăzător.

Ne-am avântat cu spiritul mai îmbogățit de zbuciumul "confesat" sincer, al veacului iluminat, am primit "contractul", gândul republican, sentimentalismul și dragostea pentru natură (la originea romantismului francez!).

Merci bien, Jean Jacques!

Alăturăm mulțumirile noastre celor care te-au pus în Pantheon acum 200 de ani.

Se înfăptui republica pentru valul imperiului, cireaș a de pe tortul lui Napoleon, și pentru zbuciumul restaurației secolului următor. Valul acesta, în spațiul francez, își găsește strigătul de durere ce răspunde la numele de Victor Hugo. Necăjiții lui Rousseau devin acum "Mizerabilii", "Oamenii mării". Conflictul social între om și societate scoate prin această pană romantică un "Omul care râde". "Masca" pusă de Hugo lui Gwynplaine este veșnic rătăitoare.

Societatea, în brutalitatea ei, construiește această mască întotdeauna. Acest lucru îl va sesiza, un secol mai târziu, și Luigi Pirandello. Masca o pune societatea pentru

sine. Pentru intimitatea eroului, ființa iubită, Dea, rămâne o fetiță oarbă care, nevăzând "râsul", nu are cum să-l audă. Cel ce poartă masca este dus de societate atât cât își poate trăi intimitatea, un fel de însingurare în spiritul naturii. Părăsește corabia vieții cu sentimentul că părăsește o lume care nu este îngăduită oamenilor de rând, unde viciul și desfrâul sunt acoperite cu masca luxului rafinat.

Ca și Jean Jacques Rousseau, izbit de nedreptățile sociale ale vremii, Hugo strigă prin gura eroului său: "Societatea e mașteră. Natura e mama adevărată".

În dragostea lui de oameni, care impune admirație și recunoștință, Hugo reactualizează peste timp un bătrân dicton: "Homo homini lupus", demonstrând înstrăinarea omului de societatea oamenilor.

Ce avertisment vedem în schimarea rolurilor: omul - filozof ambulant - se numește Ursus, iar tovarășul lui de circ, o lume a măștilor pentru plăcerea viețuirii altora, un lup dresat, se numește... Homo.

Ce replică deznădăjduită: "Mai cu seamă, fii atent să nu degenerezi în om!" Ce constatări umilitoare: "Lupul nu mușcă niciodată, omul mușcă numai uneori" sau "Homo era lup adevărat".

Republicanul Victor Hugo constată ceea ce au intuit anticii în pornirea fără rațiune a unor semeni. Oamenii lui Hugo, însă, veneau după "renaștere", după o creștinare cu iubire întreită, după întronarea spiritului cartezian al lui Descartes, Leibniz, Pascal și al altora: "Homo era un lup adevărat".

Merci! Grand merci, Hugo!

Secolul XIX al unei "comedii umane" incompletă și-a trăit fapta cu o viteză mai mare, sursa unor emancipări mai rapide. Sfârșitul secolului trebuia să urce omul în zona ameteșilor, unde va descoperi gustul supraomului, iar prin multiplicare, al rasei pure. Orgoliul poporului ales va naște

alte popoare alese, punându-le în conflict. Se mai pun în conflict rasele, superioritățile.

Tot privirea înapoi îi va procura Lui Nietzsche sinceritatea gânditorului antic pentru liniștea omului îndurerat de condiția sa. Nietzsche dorea să ridice omul, prin eroism, într-o lume în care zeii au fost uciși, pentru a-l instala în condiția divină a marelui creator, în care actul să fie lipsit de sentimentul realizării personale. Într-un mediu spiritual al unei prolifice filozofii clasice germane, Nietzsche anticipează spiritul secolului al XX-lea, pregătește conștiința europeană, dar și terenul unor rătăcirii, unui somn al rațiunii, cât două războaie mondiale. Abia acum spiritul raționalist european descoperea în privirea înapoi, spre trecutul indian, conștiința tragică a eroului Arjuna, angajat la rândul-i eroic într-un mare război pentru împlinirea vremii altui "Yuga".

Nenorocirile din Gita, sau din Apocalipsă ne-au fost aduse în tălmăcirea frământărilor acestui secol de Andre Malraux care, trăind în focul atâtor încleștări umane, a sublimat prorocirea regăsirii unui nou Dumnezeu, pentru o vremelnică pace, respirație pentru o lume obosită de patimi.

Ce prorocire și cât adevăr stau în gândul lui Dostoievski despre idei. Ideile determină destinul, ele sunt "existențiale, energetice și dinamice". În idei este concentrată și ascunsă energia distrugătoare, iar explozia ideilor distruge și aduce moartea.

Oare, "Discursul asupra științelor și artelor", din 1750, nu este scânteia unei viitoare revoluții pentru republică? Nu este un pas, veritabilă demonstrație societății sale, nepregătite acum un sfert de mileniu, să separe utopia, primitivismul, de elementul matricial al unui nou fundament?

Ideile născute din înlănțuirea cuvintelor, din expresia culorii, a formei, din armonia sunetelor vin să ofere marea

bucurie care ucide ignoranța. Artă a oferit și oferă inițiatului căi de pătrundere și de descifrare a sensurilor, dincolo de formele sumare în spatele cărora se ascund uneori sub un mare rafinament și cristalizare opera, adică fructul arderii ideilor. Zonele de taină ale existenței devin cunoscute cu fiecare fruct.

Abisul sufletului uman, de sub înfinire, se concretizează în străfulgerările ideilor, luminile necesarelor iluminări.

Artistul, o anume față a creației, își determină fructele care la rândul-le vor hrăni societățile contemporane lor și nu de puține ori cele de după, pentru toate atât încântările și bucuria de-a fi om, cât și pentru toate orgoliile, neîmpăcărilor neostoitelor revoluții.

Mișcarea cu cercul care își frământă continuu circumferința precum apa: piatra rostogolită șlefuește spre neatinsa perfecțiune, împruținând continuu substanța.

Ieșită de sub materie, rostogolirea devine gând, idee pentru un nou început material, creștere spre o nouă perfecțiune în ieșirea din substanță.

Ce abstractizare a realizat secolul vitezei, al geneticii, al informaticii, al relativității, al cuantelor, cu o artă din ce în ce mai greu de pătruns de cei mulți!

Începem să ducem dorul clasicului!

Trăim experiența unui roman în viteza cinematografului, a tehnicilor de redare și înregistrare, atât de performante, că rețin pentru ele însele atenția cotidiană.

Istoria eroismului la zi cultivă gustul eroicului care nu-și poate trăi măreția fără înfruntare. Ne cultivăm aceste gusturi.

Ne instruim delectându-ne gustul cu nobilele aspirații ale artei. Artă care caută adevărul pe măsura instrucției sale și a științei ce-și dăruiește legea abstractizării.

Condiția artei a fost cu durerea creației.

Durerile au fost cu flămânzirea și tânjirea după glorie. Durerile au fost în neîmpăcarea cu vremea societății căreia i-au descoperit viciile, căreia i-au propus soluții imposibil de urmat. Durerea a fost și continuă să fie cu soarta omului.

Condiția artistului modern al secolului nostru este una mai emancipată și mai aproape de respectul societății. Artă și artiștii au promovat în lumea bună din Olimpul social. Este drept că artistul care nu a confirmat încă n-a fost înțeles, poate să se emancipeze și apoi în postumul care îl va recunoaște. Blestem al creșterii mai rapide decât societatea care l-a născut.

Ne-au prorocit Rousseau, Hugo, Nietzsche, și lucrurile s-au adevărat în real, de forța ideilor și sorocul fertil.

Ne predică marele creștin ortodox rus ideea de Dumnezeu și de nemurire, dintr-un spațiu orizontal ca imperiul stepei și valul ce se formează încă nu și-a decantat spuma roșie comunist-ateu, iar secolul încă nu și-a formulat concluzia prorocirii lui Malraux.

Fiecare veac și-a avut un "purtător de cuvânt".

Veacul acesta datorează mult lui Malraux... "Hugo al unui secol în care Sartre ar fi Voltaire, Malraux i-a trăit și i-a scris numai el legenda", concluzionează Bertrand Poirot.

"Legenda" este una specială, după cum Francois Mauriac nota în 1933: "Trăim într-o societate stranie ; ea e bătrână, se plictisește, îl iartă pe cel care știe să o distreze, chiar dacă o înfricoșează... Talentul o dezarmează".

Sub semnul vitezei stă veacul; stilul lui Malraux intră în cadență. Totu-i informație rapidă, film de acțiune, reporterizare. O adevărată artă a regizorului. "Stilul său are ritmul mitralierei", se exprima Georges Pompidou.

Precum Rousseau, Hugo a fost și el un republican. A luptat în revoluția chineză, în războiul civil din Spania. A avut la rându-i oscilația "religiei" politice precum Jean Jacques, pendularea între protestantism și catolicism.

Descoperă în terenul pregătit supraomului ura absolută, nihilismul total și manifestarea terorismului, o boală a vremii noastre. Profetizează terorismul de mai târziu cu posesia urii pe care o transformă în rațiunea de a fi într-un exercițiu de putere malefică.

Fiecare omor îi crește teroristului, sau eroului de film atotînvingător, încrederea în sine, într-o mizerie care șterge orice demnitate umană.

Abundă azi piața filmului cu nenumărate filme de "comando", iar realitatea consemnează terorismul ca pe un fapt cotidian. Jocul copiilor "de-a războiul" este un fapt obișnuit.

Dincolo de drama omului de sub blestemul războiului, Andre Malraux cunoaște și suferința lui Iov în pierderea fiilor, construindu-și într-o durere profundă și marile semne de întrebare: "vom apuca, oare, o lume ce nu va fi sângerat până la capăt?"

Din spațiul românesc al momentului, într-o ortodoxie ecumenică câmp-deal-munte se simte o adiere de sacru dinspre mileniul următor. Lumea s-a săturat de eroic și prinde dragoste de martiri și sfinți. Lumea a obosit în această viteză în care nu are timp să cuminece ceea ce, în fugă, știința aduce ofrandă.

Peste tot, în dulcele nostru colnic, se ridică noi altare pentru a ne arde în taină toată agoniseala la zi, pentru alte iluminări.

Aprindem lumânări și lăsăm gândului staticul pentru înțelepciunea pașilor următori, căci în orice următoare facere biblicul "fiat lux" nu poate lipsi, precum o nouă explozie de idee dostoevșchiană sau un nou "bang" în viața valului cât un univers.

„GRĂDINILE” OMULUI

*"Un copil încă, aveam să-mi părăsesc țara,
părinții, rosturile, mijloacele de trai. "*

Jean Jacques Rousseau

Edenul a fost grădina primilor oameni înainte de prima mușcătură din fructul cunoașterii. A fost, pentru că Dumnezeu a dorit ca și omul să-și poarte de grijă într-o libertate cum numai creatorul poate să o aibă.

În libertatea sa omul poartă cu sine nostalgia grădinilor.

Fiecare vârstă are propria grădină. Abia născutul om își educă mersul cu grădinița, cu curtea școlii. În fiecare generație are loc o izgonire din raiul fără grijilor copilăriei. Câte amintiri nu ducem cu noi din această grădină și câte întoarceri nu face memoria în ea!

Babilonul și-a construit "grădini suspendate" pentru nemurirea Semiramidei. În vecinătate, pasărea măiastră persană a făptuit un Golestan la fel de nemuritor, iar în Iudeea începutului de eră creștină, grădina Ghetsimani picura întărire pentru un alt fel de plecare a unui Dumnezeu-om, cu zborul în transcendența iertării al brațelor crucii. Ce nimb de nemurire dau crucile! Mântuiri ale trecerii oamenilor și reveniri în grădina tuturor plecărilor, izgonirilor.

Grădina crucilor este una a vârstelor ce închid cercul pentru nașterea altui val.

Ce "flori dalbe" au ramurile tuturor merilor și perilor din spațiul tuturor grădinilor colindelor românești!

În aceste grădini se plimbă fecioare neprihănite, ademenite de parfumurile viitoarelor păcate. Vor mușca la sorocul când "își ia mireasa ziua bună de la tată, de la mamă", însă numai după ce au dezbrăcat rochia din petalele alb-rozalii ale celebrului măr.

În fiecare an, în grădina românească, o continuatoare a

grădinilor hiperboree cu mere de aur, generația ce se contopește în întregul familiei, din "sărutul" brâncușian, suferă izgonirea din raiul părintesc pentru un alt zbor și pentru libertatea altor faceri.

Ne ducem viața, trecând din grădină în grădină.

Ce aglomerată este grădina publică și ce ușor ne pierdem cumpătul în ea. Trăim în nenumăratele ei planuri - alt fel de "grădini suspendate" - toate patimile tuturor conexiunilor cu nenumărați alți semeni și nenumărate lucruri. În grădina copilăriei purtăm claritatea izvorului, gingășia nevinovăției.

În grădinile în care am decantat lutul, ne înseninăm duhul pentru fiorul transcendenței. În grădina publică, tulburarea este normalitate. Aici totul trăiește, rodește într-o mișcare iuțită sub o modă a vremii.

Grădina publică a secolului nostru are, dincolo de amprenta locului, o comună regulă generală, a planetei. Oamenii deprind gândul că eliberarea lor înseamnă anularea oricăror determinări. Natura cândva mamă, Dumnezeu, am considerat-o, prin noua emancipare, un auxiliar cu care pot face orice pentru împlinirea gloriei.

Zeul Tehnologiei și-a permis poluarea masivă a grădinii planetare. Știința atâtor facilități a adus sclavii moderni, omului de azi, în roboți, calculatoare și câte alte lucruri de neimaginat., toate, în dauna fizicului uman, din ce în ce mai molatic și îmbătat de vane reușite. Obiceiurile mai noi sunt eliminarea eforturilor, inclusiv în zona gândului de ieri. Avalanșa tehnico-științifică, informatizarea generală tind spre o resacralizare, într-o proporționalitate cu adâncirea în cunoaștere.

Vârfurile unor uriașe expansiuni, atât înspre interiorul microcosmosului, cât și spre nemărginitul exterior, au ridicat filosofii noi, reacții noi, care, depășind fireasca inerție, creează mișcări în grădina publică.

Democrit s-a oprit la hotarul atomului, mai apoi Rembrandt secționa "atomul social" în celebra-i lecție de anatomie. Omul secolului douăzeci a sfâșiat atomul, descoperindu-i uriașa potență, izvor propriei posibile distrugerii. A descoperit arhitectura celulară cu gena entitate informațională în continuitatea viului. A descoperit lucruri extraordinare, dar și noi probleme mari, actualizând limita omului rostită de Socrate.

Anticii au privit cerul, se pare, cu ochiul liber, Galilei și Copernic au folosit luneta. Azi, telescopul, ieșirea în spațiul cosmic au întregit imaginea unei "planete albastre", inclusiv cu problemele sănătății sale. Din acest nou gând, natura nu ne este un auxiliar, spun tot mai mulți. Ea este grădina fără de care nu putem trăi. Mișcarea, reacția de protecție a naturii, devine cu atât mai puternică, cu cât acțiunea este mai mare.

Pericolul unui cataclism nuclear, dintr-o nesăbuită mânie umană, a creat reacția celor ce iubesc pacea.

Exacerbarea tehnologicului a creat reacția regăsirii sacralului pentru revigorarea credințelor.

Câte neliniști nu creează în grădina publică constatarea acestor binomuri în sfâșierea lor!

Ce neliniști nasc gândurile unor răzvrătiri în lumea sclavilor moderni! Oare, înfloritoarea Atenă, sau Romă n-au devenit amintirile unor înălțări pe temeiul muncii sclavilor?

Căzută fiind antichitatea, în grădina ei publică, mistica a construit altarele cu minarete, sau cruci.

Nu căderea științei, sau a fructelor ei de azi, ci alterarea gustului, oboseala atâtor eroisme, amețeața unor vârfuri, în care nu pot ajunge decât specialiștii, pot determina un fel de actual "crede și nu cerceta" care vine cu graduala îngrădire pentru o nouă grădină publică, din ce în ce mai pătrunsă de revelații, rugăciuni și fum de tămâie.

Artiștii grădinii publice poartă măștile, hrănind cel

mai ades foamea oamenilor.

La concurența atâtor tentații, filosofii se răresc, gustul public tinde, în comoditatea lui tehnologică, spre ceea ce poate digera. Oglinda oferă ceea ce i se oferă. Mass-media vremii noastre încearcă să ne țină conectați - on line - la viața planetei, cu o viteză de trăire în care nu te poți dumiri. În această viteză amețitoare nu se poate impune decât șocantul, ieșitul din comun.

Așa ajungem să facem din nou (a câta oară în istorie?) un adevărat cult al extremelor.

Am pus ordinatoarele să picteze, să compună și să sonorizeze, făcând un cult mașinii, ca pe vremea primei revoluții industriale. Gustul pentru marile valori ale umanității devine apanajul a din ce în ce mai puțini.

În grădina publică a momentului, generația în urcare supralicitează decibelii, cantilena intră în uitare, iar portul vestimentar anulează din ce în ce mai strident pudoarea "demodată" a generației care pleacă. Se înfruntă generațiile ca și valurile, dar valul următor va reactualiza doritul clasic. Zgomotele de azi vor provoca surzenie și dorința de liniște, iar suprarealismul unui cerc, din ce în ce mai punctual, trebuie să-și lărgească circumferința adaptându-se gustului noilor dorințe. Revenirea la clasici este validarea prin veacuri a ceea ce este valoare. Permanența operelor veacului nostru pentru gustul de mâine va respira gloria veacului acesta în toată frământarea lui.

Șirul clipelor, al neconținutelor înfruntări, transformă - la clipa schimbării - grădina publică în câmp. Totul se nivelează prin ardere, prin demolare. Verticala își prăbușește aroganța unei mode ce-și scutură floarea. Câmpurile politice ajung compromisul sau ilegalitatea neîmpăcată a noii ordini, în care societatea își impune legi, pentru duritatea ordinii.

Câmpul social se stinge în saturarea strigătului și arareori în satisfacerea deplină a nevoii, întotdeauna diferită

față de a păstorului.

Câmpul valorilor culturale sfârșește în impunerea valorilor necesare locului și momentului în care permanentizarea își ia, din toate valorile trecute, ceea ce-i trebuie.

Toate confruntările sfârșesc în stingerea tensiunii care le-a creat, iar faptul creației își trăiește viața numai în câmp. O viață cu continuitatea ei este permanent mișcată cu avânt sau regret.

În grădina unor înfloriri statice deprindem gustul păcatului.

Îeșim din staticul grădinii izgoniți de patimă pentru a ne rostogoli neîmpăcarea în câmpul încleștărilor. Cădem din mișcările cărora nu le ținem pasul în eternitatea grădinilor. Da! Și acesta este un mod de reîntoarcere în natura mamă, după ce ne-am consumat, însă, toată împătımirea între oameni.

Nu trebuie să grăbim reîntoarcerea, Jean Jacques! Aceasta își are locul și momentul hărăzit de marele scenariu, în rostul tuturor întoarcerilor.

Locul este cel ce în ritmicitatea lui asimilează, mai puțin umbrele mișcătoare, în ipostaza de om.

Locul impune reguli în toate, din memoria sa fertilă cu toate trecerile.

Timpul impune înălțimea valului în regula sa de curgere și intensitatea arderilor.

Omul își înscrie traiectoria cu locul, curgerea cu timpul și eternitatea cu neantul timpului ucis, o dată cu zborul propriei substanțe.

Picură cadențat clepsidra. Valuri, valuri, generațiile.
Lumina și umbra se aleargă neconținut pentru nesfârșirea
răsăriturilor și a împlinirilor tuturor cutezanțelor. Tu, omule
val, omule curgere, fă continuu lumină! Sărută locurile
trecherilor tale și topește-te în ele, pentru asimilările de după
tine!

CUPRINS

<i>Un filozof-poet în agora</i>	I
Torna, torna, frate.....	5
Permanența... Eminescu.....	8
Cântecul lutului.....	13
Regăsire prin... frăție	15
Am picat din... cer!	18
Europa, posibilă înstrăinare?	24
Amprente... românești	26
Ortodoxia - răbdarea de a fi noi înșine	32
Omul și muntele.....	37
Ce ne desparte?.....	44
Suferința românească.....	46
"Noi suntem români"	48
Inițierea cu dorul.....	52
Porțile Vâlcii.....	56
Descălecări.....	60
Munca apei	64
Valuri, valuri, valuri	68
Totul stă sub creștere și descreștere.....	75
Valul generațiilor, o regulă generală	79
Privirea înapoi.....	82
Vârful muntelui, un loc al gândului limpede.....	85
Omul trebuie iubit!	88
Oameni, amprente ale veacurilor din urmă	90
"Grădinile" omului.....	99